
Voorwoord

De start van dit eindwerk begon in de zomervakantie van 2011.

Meerdere malen had ik geprobeerd om per mail contact te maken met een neef van me, die in het vierde onderwijsjaar secundair onderwijs school gaat. Er kwam geen antwoord... .

Toen ik hem hierop aansprak werd me duidelijk gemaakt dat hij een nieuw e-mailadres had.

Uit gesprekken met zijn ouders nadien was het duidelijk dat deze adreswissel een specifieke reden had. Om welke reden zal verder in dit onderzoeksproject duidelijk worden.

Verder denk ik dat een aantal bedankwoordjes wel op hun plaats zijn. Enerzijds hecht ik veel waarde aan het feit dat mijn neef en zijn ouders eerlijk tegen me zijn geweest en het probleem uit de doeken hebben gedaan.

Anderzijds moet ik de docenten bedanken die het bijlange niet altijd makkelijk met me hebben gehad op organisatorisch vlak, maar me toch de kans hebben gegeven om dit onderzoeksproject in te dienen en kritisch te overlopen.

Verder denk ik dat het me gelukt is om het probleem “pesten” en de rol van het internet hierin op een concrete manier in kaart te brengen.

Na het lezen van dit onderzoeksproject hoop ik ouders, leerkrachten, docenten, ... te raken, die dan op hun beurt kunnen anticiperen op soortgelijke problemen bij hun kinderen en/of leerlingen.

Veel leesplezier!

Inhoudstafel

Voorwoord

Inleiding

Gsm en internet bieden ons onnoemelijk veel voordelen. Zoets als bereikbaarheid, snelle informatie , email,... zijn daar niet vreemd aan.

Een bekende Nederlandse voetballer zei ooit dat elk nadeel zijn voordeel heeft. Wel, zou het dan ook kunnen dat elk voordeel zijn nadeel heeft? Dit werkstuk toont in ieder geval aan dat in al die technologisch luxe toch ook even moet stilgestaan worden bij de keerzijde van de medaille. Er worden namelijk veel vragen gesteld over de veiligheid en privacy van deze moderne informatie- en communicatietechnologieën.

Een leerkracht hoort verschillende competenties te beheersen. Hieronder worden de basiscompetenties die ofwel belangrijk zijn in dit project, ofwel aangescherpt dienen te worden vermeld.

De leraar als opvoeder

Cyberpesten op een duidelijke manier afwijzen behoort tot het takenpakket van de leerkracht in zijn/haar rol als opvoeder.

De leraar als organisator

Alle vormen van cyberpesten kunnen in een goed klasmanagement aan bod komen.

De leraar als partner van de ouders

In een optimale communicatie met ouders kunnen school, leerkracht en ouders elke vorm van cyberpesten in de kiem smoren.

De leraar als lid van een schoolteam

Door een gestructureerde samenwerking met meerdere krachten in de school kan een preventief plan uitgewerkt worden om het cyberpesten in zijn globaliteit te elimineren.

Voor dit onderzoeksproject wil ik vooral naar het misbruik van de moderne technologieën zoeken. Door het project heen kan je tekst en uitleg terugvinden over de verschillende vormen van cyberpesten, de middelen die worden gebruikt om te cyberpesten, wat de consequenties zijn en vooral hoe je preventief kan te werk gaan rond cyberpesten. Ook welke aanpak dient gehanteerd te worden in het hele verhaal komt uitvoerig aan bod. Maar allereerst wil ik dit onderzoeksproject starten met een paper die ik twee jaar geleden heb opgesteld. Deze paper geeft ons een duidelijk beeld van waaruit het fenomeen 'cyberpesten' kon ontstaan.

1 Digitale generatie en digitale media

1.1. Jongeren online

1.1.1. Internet

De jeugd van tegenwoordig leeft in een heuse mediawereld, blijkt uit research dat ik heb gedaan voor deze paper. Want in de meeste gevallen hebben jongeren televisie, radio en een internetaansluiting. In 80 procent van de gevallen beschikken ze ook over een spelconsole. Meer verrassend is dat meer dan 1 op de 3 een eigen 'mediawereldje' in zijn kamer heeft, bijna 1 op de 2 jongeren hebben een televisie en 4 op 5 jongeren een radio op hun slaapkamer.

Hoe minder hoog de sociale stand waar jongeren zich in bevinden, hoe minder media-materiaal ze ter beschikking hebben. De jongeren in 'armere' gezinnen hebben minder vaak op de slaapkamer een televisie (-8%), een internetaansluiting (-5%), een spelconsole (-12%).

1.1.2. Computer en internet op school

Uit research en navraag is gebleken dat Vlaanderen een goede beurt maakt met betrekking tot computers en internet op school. Veel huiswerk en taken worden tegenwoordig ook

digitaal verzonden naar de leerkracht en andersom.!De Nederlandstalige scholen zijn de best uitgeruste media-scholen doordat ICT-opvoeding daar al verplicht is.

1.1.3.Welke websites?

Wat hier opvalt en volgens mij toch wel zeer onrustwekkend is, is het feit dat één op de tien jongeren spontaan een commerciële website bezoekt waar hij koopt, verkoopt, ruilt, aan een veiling deelneemt of informatie zoekt over prijzen. Verder moet je weten dat spelsites(vb. www.spele.be) en sharing sites(vb. www.youtube.com) het meest bezocht worden en dat niet al deze sites gratis functioneren, soms worden bepaalde financiële handelingen vereist. Meisjes (+8%) bezoeken meer de sociale netwerksites (blog, facebook, ...).

1.1.4.Spelletjes

Gamen op het internet, spelconsole en/of computer is populairder bij jongens dan bij meisjes, zo blijkt uit recente onderzoeksresultaten. De jongens zouden gemiddeld 10x per week gamen tegenover 4x per week voor de meisjes. Dat cijfer stijgt tot 17x bij de beginnende pubers(_ + 12j), de piekleeftijd, om daarna terug te vallen naar een gemiddelde van 7x per week bij 16-jarigen voor alle types van spelletjes. Die spellen verschillen weinig naargelang van het schooltype, de geografische locatie, de taalgroep of de sociale groep: de jongeren spelen gewoonweg massaal.

1.1.5.Downloading

2/3 van de ondervraagde jongeren downloaden liedjes van het internet, met een gemiddeld aantal van 7 to 8x per week! Hier vinden we dan wel weer iets meer meisjes dan jongens in terug . Deze praktijk is zeer wijd verspreid en neemt toe met de leeftijd: zes op de tien in de eerste graad secundair zeggen dat ze muziek downloaden, in de tweede en derde graad zijn dat er zowat acht op de tien. De hoogste frequenties vinden we terug bij jongeren die lesvolgen in het BSO.

1.1.6.Het start met chatten

Vanaf de start is chatten een must: drie op vier jongeren die nog in het lager onderwijs les volgen, chatten al. Van zodra ze de stap naar het secundair onderwijs gemaakt hebben, chat 84procent van de jongeren. Meer dan 80procent blijft dit doen tot ze de meerderjarigheidsgrens ruimschoots overschreden hebben. 9x maal per week chatten is geen ongewone zaak bij de jongeren: een chatsessie opstarten is voor deze jongeren een dagdagelijkse gewoonte geworden.

1.1.7.Controles?

De ouders controleren meestal enkel het aantal uren surfen per dag (iets minder dan de helft van de ondervraagde ouders leggen hun zoon/dochter een gemiddelde beperking van 1.5 uur per dag 'surfen op het internet' op.). Tweede belangrijke controle zijn het nagaan van welke websites worden bezocht door hun kind(eren). Twee op de vijf jongeren zeggen dat

hun ouders hun internet-activiteiten controleren. Hoewel het controleren van de inhoud minder wordt gedaan naarmate de kinderen ouder worden. Enkel de tijdsduur wordt dan nog nagegaan en beperkt door de ouders.

1.1.8. Jongeren en internet

toegankelijkheid

- In 2009 surfen jongeren elke dag opnieuw op het net. Er zijn meer en meer internetsurfers en ze worden steeds maar jonger.
- Met de leeftijd neemt het aantal visites op het internet toe. Op de leeftijd van 11 jaar surfen jongeren elke dag en vanaf 15 jaar meermaals per dag.
- Jongeren surfen hoofdzakelijk thuis omdat meer en meer gezinnen dezer dagen een eigen computer(s) ter beschikking hebben. Ook op school vinden jongeren gemakkelijker de weg naar internet.

commercieel

- Door de groei en de grote diversiteit van het internet komen er logischerwijze tal van bedrijven met commerciële doelstellingen gebruik maken van internet en meer bepaald de surfers die het internet gebruiken. Jongeren van puberale leeftijd zijn hiervoor het vatbaarst en kunnen nog niet (altijd) gepast reageren op vermeende pogingen van bedrijven met commerciële doeleinden.
- Internet brengt producten, diensten en de consumenten met elkaar in contact. De communicatie met de jongeren gebeurt via alle mogelijke interactievormen op het net.
- De steeds verder gaande integratie van de media televisie/gsm/web vergroot nog de risico's op misbruiken die de minderjarigen op toch wel zeer jonge leeftijd moeten leren beheren.

interactief

- Communiceren via internet is op zich niet zo moeilijk. Maar doordat er geen rechtstreeks contact is met de ontvanger kan de boodschapper gebruik maken van doordachte communicatiemiddelen om de ontvangers een zo vertrouwd en goed mogelijk gevoel te geven over een bepaald product of dienst. Ook jongeren zijn hier vatbaar voor via bijvoorbeeld blogs, e-mail,
- Van daaruit bekeken beperkt het risico op commerciële misbruiken zich niet tot de zogenaamde "commerciële" websites, maar is het oppassen voor elke beweging online.
- Het internet wordt gebruikt om een merk, product of dienst te promoten bij jongeren en beantwoordt daarbij perfect aan de waarden van die jongeren, zoals verwantschap en gehecht zijn aan "alternatieve" informatiebronnen. Merken bieden jongeren zelfs aan om hun beslissingen te "begeleiden" door hun mening te geven over bepaalde aspecten van hun consumptie, door nieuwigheden op een website voor te stellen ...
- De merken gebruiken ook forums en chatsessies om nieuws te verspreiden: wat de jongeren moeten weten om "in" te zijn, info over de nieuwe muziekproducten, mode en kleding of over andere producten die bestemd zijn voor de "jongeren die niet op de hoogte zijn".
- Maar het ultieme doel blijft toch om de jongere aan te zetten tot consumptie, in het voordeel van het merk.

misbruik

- Bij tal van websites die jongeren bezoeken, is er een commercieel risico : ze lopen over van de commerciële verleidingen, de handelingen online leiden tot tal van uitgaven, de toegang is betalend: het internet, kortom, betekent geld!
- Het probleem van het niet respecteren van de privacy van de jongeren is reëel, want tal van websites gebruiken de databases met het profiel van de jongeren ten voordele van de merken. Geld ontfoetselen zal met de komst van de web2.0-tools kinderspel worden!
- De convergentie van de nieuwe technologieën speelt een versterkende rol op dit vlak. Voorbeeld: tchatte.com bevat een link naar de website labetedesjeux.com, met spelletjes tegen betaling: om die spelletjes te kunnen spelen, moet er eerst gebeld worden of een sms sturen, die je veel geld kost.
- Royalty's betalen? Misschien, maar dan toch minder en minder aan de auteurs: gigistudio.over-blog.com, bijvoorbeeld, biedt de mogelijkheid om piraatvideo's te bekijken van series en films en geeft links naar andere websites, waar je tegen betaling toegang krijgt tot andere video's in allerlei genres.

1.1.9.Taak leerkracht en/of ouders

- Vele leerkrachten en ouders zijn absoluut niet(meer) op de hoogte van de risico's en mogelijke consequenties waarmee jonge consumenten online in contact komen. De activiteiten van kinderen en jongeren in digitale omgevingen ontsnappen grotendeels aan hun oog. Maar dat betekent niet dat je de opvoeders iets kwalijk kunt nemen. De misbruiken die vandaag de dag bestaan zijn in de eerste plaats mogelijk doordat de wet- en regelgeving nog niet op punt staat. Oplossingen moeten daarom uitgewerkt worden door alle betrokkenen samen: ouders, industrie, scholen, overheid ...
- Het blijft uitermate belangrijk om zowel de jonge consumenten als hun opvoeders weerbaarder te maken. Ouders moeten ook aangespoord worden om actie te ondernemen als ze zaken zien die niet door de beugel kunnen. Op die manier kunnen er op tijd preventieve maatregelen getroffen worden. In de scholen moet meer aandacht gaan naar de opvoeding van jonge consumenten tot kritische verbruikers van het internet.

1.2.Digitale kloof

1.2.1.Betekenis

Iets wat ik ook absoluut wil bespreken in deze paper is het volgende: 'digitale kloof'. Eerder in de paper werd er uitvoerig gesproken over hoe sterk digitale media in onze maatschappij is binnengestroomd. Toch mag men niet vergeten dat digitale media geld kost, dat digitale media vaardigheden vereist voor de bediening, dat digitale media letterlijk en figuurlijk plaats inneemt in uw gezin, dat Vanuit deze voorbeelden kunnen we ons begrip 'digitale kloof' benaderen en een poging doen om deze te definiëren. Dat niet alle mensen dezelfde capaciteiten of mogelijkheden hebben om digitale media te verwerven en te bedienen. Hierin kan de school een belangrijke factor spelen, om de doodeenvoudige reden dat zij vanuit hun werking leerlingen die zich aan de 'negatieve' kant van digitale kloof

bevinden, kunnen voorzien van digitale media en vaardigheden. In bijlage 1 van deze paper vindt u de genuanceerde mening van minister F. VDBroucke over dit gegeven.

1.2.2. Rol van het onderwijs

Door via eindtermen iedere leerling met ICT in contact te brengen, zorgt het onderwijs ervoor dat alle leerlingen ongeacht hun afkomst een gelijkwaardige ICT-basisvorming krijgen. ICT biedt bovendien mogelijkheden om de leerprocessen voor de andere leergebieden en vakken specifiek af te stemmen op de beginsituatie en het leerritme van de leerlingen. Ook in de toekomst blijft het belangrijkste aspect van het ICT-beleid erin bestaan alle uitstromers de nodige functionele, leerprocesgerichte en sociaal-ethische ICT-vaardigheden bij te brengen. Tegen het einde van de leerplicht moeten leerlingen over de ICT-basiscompetenties beschikken.

De Baseducatie is een onderwijsvorm die tot doel heeft laaggeschoolde volwassenen de nodige kennis en vaardigheden bij te brengen in functie van zelfredzaamheid en zelfontplooiing. Het aanbod van baseducatie is een instrument in de strijd tegen de (dreigende) educatieve dualisering van de samenleving. Een kerntaak is het terugdringen van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid. Hieronder horen ook ICT-vaardigheden. De dominante aanwezigheid van ICT in de huidige maatschappij opent nieuwe wegen maar stelt mensen ook voor nieuwe problemen. Baseducatie helpt deze volwassenen hun weg te vinden in de kennismaatschappij door hen te leren hoe je met nieuwe technologieën omgaat, door hen de kans te geven om te leren met en over computers en door te werken aan sociale en communicatieve vaardigheden met betrekking tot ICT. Op die manier draagt de baseducatie bij aan het overbruggen van de digitale kloof.

Het ICT-beleid in het leerplichtonderwijs en de baseducatie zijn mijn twee belangrijkste instrumenten om iets aan de digitale kloof te doen. Dat dit op zich niet voldoende is, is hier vandaag uitgebreid aan bod gekomen. Jongeren die uit de boot van het gewoon voltijds leerplichtonderwijs vallen en niet tot de doelgroep van de baseducatie behoren, dus zij die deeltijds leren en werken, of in het buitengewoon onderwijs terechtkomen dreigen de digitale boot te missen.

2 Pesten

2.1. Inleiding

3 tot 8 procent van onze Vlaamse jongeren worden ernstig gepest. Dat brengt ons tot het zware cijfer van 30 000 elk jaar.

De meest ernstige problemen doen zich vooral voor tussen 10 en 14 jaar. In deze leeftijdsgroep zien we vooral dat kinderen er veel, om niet te zeggen alles, ervoor over hebben om er bij te horen. De school vormt hiervoor, ongewild natuurlijk, een ideale plaats.¹

Vooraleer we kunnen gaan uitkiemen wat het begrip 'cyberpesten' nu net inhoudt denk ik dat het verstandig is om eens concreet na te gaan wat men verstaat onder het begrip 'pesten'. Wat is nu eigenlijk pesten? Is daar nu echt een verschil tussen plagen en pesten? Welke soorten pesten zijn er en waarom pest men? Wat zijn de consequenties of gevolgen van pesten? In dit hoofdstuk ga ik er op een zo duidelijk mogelijke manier een antwoord op geven.

2.2. Pesten vs. plagen

Pesten en plagen kunnen we niet beschouwen als hetzelfde. Ouders, leerkrachten, maar vooral leerling/kinderen kennen vaak niet het verschil. Het eerste wat me te doen stond is in de Van Dale² die twee begrippen opzoeken. Volgende omschrijvingen kwamen bijgevolg te voorschijn.

- **Pesten (ww.)**

Een bepaald kaartspel spelen.

- **Pesten (ov.ww.)**

(inf.) kwellen, treiteren iemand de duvel/duivel aandoen, iemand het bloed onder de nagels vandaan halen, jennen, judassen, koeioneren, negeren, nijdassen.

- **Plagen (ov.ww., ook abs.)**

Iemand schertsend proberen boos te maken.
Iemand overlast aandoen kwellen.

1 X, 'De eerste lijn, pesten', Klasse voor Leraren, 2008, afl. 189, bijlage p. 3

2 2010 Van Dale Uitgevers (Utrecht/Antwerpen), online woordenboek [WWW].
<http://www.vandale.be/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=pesten> ; 2010 Van Dale
Uitgevers (Utrecht/Antwerpen), online woordenboek [WWW].
<http://www.vandale.be/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=plagen>

Om het geheel wat overzichtelijker te maken heb ik hieronder de verschillen nog eens tegenover mekaar gezet

Tabel 1: verschil tussen pesten en plagen³

Pesten	Plagen
<ul style="list-style-type: none"> ○ Het gebeurt berekend (men weet vooraf goed wie, hoe en wanneer men zal pesten), men wil bewust iemand kwetsen of kleinere n. ○ Het is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf en na korte 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Het is onschuldig: gebeurt onbedachtzaam en spontaan, gaat soms gepaard met humor. ○ Is van korte duur of gebeurt slechts tijdelijk. ○ Speelt zich af tussen 'gelijken' ○ Is meestal te verdragen of zelfs plezierig, maar

³ Deboutte, G. (1995), *Pesten, Gedaan ermee!, Hoe omgaan met pesterijen? Tips voor ouders, leerkrachten en begeleiding*. Brussel: BDJ - Jeugd & Vrede, p.21.

<p>tijd).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Er is een ongelijke strijd: 'de pester ligt altijd boven' (de onmachtgevoelens van het slachtoffer staan tegenover het almachtgevoel van de pestkop) ○ De pester heeft geen positieve bedoelingen; hij wil pijn doen, vernielen of kwetsen. ○ Gebeurt meestal in groep (pestkop, meelopers en supporters) tegenover één geïsoleerd slachtoffer 	<p>kan ook kwetsend of agressief zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Is meestal één tegen één. ○ Wie wie plaagt, ligt niet vast; de tegenpartijen wisselen keer op keer. <p>Gevolgen 'Schaafwonden' of korte, draaglijke pijn (hoort bij het spel); wordt soms ook als prettig ervaren (plagen is kusjes vragen). De vroegere relaties worden vlug weer 'in orde' gebracht, de ruzie of het geschil wordt gemakkelijk bijgelegd. Men blijft opgenomen in de groep de groep lijdt er niet onder; ze vindt vlug haar vroegere draai.</p>
--	--

<p>er.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Er is neiging tot vaste structuur: pesters zijn meestal dezelfde, net zoals de slachtoffers (al gebeurt het dat zij door omstandigheden wisselen). <p>Gevolgen Indien er niet vlug wordt ingegrepen, kunnen de gevolgen (zowel lichamelijk als geestelijk) heel pijnlijk en ingewikkeld zijn en ook heel lang aanslepen. Het is niet gemakkelijk om tot betere relaties te komen; het herstel verloopt heel moeizaam. Isolering en grote eenzaamheid bij het gekwetste kind; aan de basisbehoefte om 'bij de groep te horen' wordt niet voldaan; de groep lijdt onder een dreigend en onveilig klimaat; iedereen is angstig en men wantrouwt elkaar; men is daarom weinig open of spontaan; men telt weinig of geen echte vrienden binnen de groep.</p>	
--	--

2.3. Wat is pesten?

Dan Olweus, de grondlegger van het onderzoek naar pesten op school beschrijft pesten als volgt:

*"A person is bullied when he or she is exposed, repeatedly and over time, to negative actions on the part of one or more other persons, and he or she has difficulty defending himself or herself."*⁴

Volgens hem wordt een persoon gepest wanneer deze herhaaldelijk wordt blootgesteld aan negatieve acties door één of meerdere personen en het slachtoffer moeite heeft met zich te verdedigen.

Pesten gebeurt altijd berekend. De pester heeft tot doel iemand pijn te doen en te kwetsen. De pester wil iemand laten voelen dat hij waardeloos is. Dit gebeurt telkens opnieuw en is dus langdurig. Bijna altijd staat een individu machteloos tegenover een hele groep die zich almachtig voelt. Er is dus sprake van een verstoord machtsevenwicht waarbij steeds hetzelfde kind het onderspit moet delven. De pesters zijn meestal dezelfde en de slachtoffers ook.

2.4. Pesten op school

Pestgedrag op school komt overeen met het systematisch psychisch en/of fysiek mishandelen van één of meer klasgenoten, die meestal niet in staat zijn zichzelf te verdedigen.

Vele leerkrachten werken onbewust passief mee aan pesten, ze sluiten hun ogen omdat ze bang zijn de klas niet in de hand te kunnen houden. Het komt zelfs voor dat de gepeste een sanctie krijgt als hij terugslaat of iets terugzegt, omdat de leerkracht de pesters zelf niet aan durft te pakken en zo zijn 'gezag' toch hoopt te kunnen blijven vestigen. Ook komt het voor dat de leerkracht zelf (meestal verbaal) wordt gepest door de leerlingen en zijn eigen beroep een hel voor hem/haar wordt. Een passieve houding van de leerkracht of de school zal door de dader(s) echter als een vrijbrief worden opgevat, en het pesten verergeren!⁵

2.5. Pestvormen

De meeste pesters zijn zeer creatief in hun gedrag. Ze passen hun manier van pesten altijd aan de omstandigheden aan. Dit heeft als hoofddoel dat de volwassenen het niet zouden of kunnen merken.

Je kan hier twee vormen in onderscheiden.

⁴ 2010 Hazelden Foundation, 'What is bullying' in informatieve website rond (cyber)pesten [WWW]. Olweus, D.: <http://www.olweus.org/public/bullying.page>.

⁵ Mediawiki, Pesten (gedrag) in informatieve site. http://nl.wikipedia.org/wiki/Pesten_%28gedrag%29.

- Pesten in directe vorm

Rechtstreekse betrokkenheid van het slachtoffer. Het slachtoffer is bewust en lichamelijk aanwezig.

Hierbinnen maakt men een onderscheid tussen:

- ✓ fysiek pesten: lichamelijk pesten of eigendommen beschadigen...;
- ✓ verbaal pesten: schelden, gebaren maken...;
- ✓ non-verbaal: gezichten trekken, obscene gebaren maken...;
- ✓ sociaal pesten: uitsluiten uit een groep,....

- Pesten in indirecte vorm

Onrechtstreekse betrokkenheid van het slachtoffer. Hieronder verstaat met bijvoorbeeld leugens en valse geruchten verspreiden, iemand zwartmaken bij anderen,... . Dit is ook het geval bij cyberpesten. Hierover staat meer te lezen in het volgende hoofdstuk.

2.6. *Waarom pesten pesters?*⁶

Een vraag die ik me spontaan stel en waarschijnlijk vele slachtoffers van pestgedrag ook, 'Waarom?'

Ondertussen hebben we al een degelijke wetenschappelijke uitleg gezien rond het fenomeen 'pesten'. Volgende stap in mijn werkstuk wordt het uitkiemen van de oorzaken of bronnen die pestgedrag in de hand werken. Hieronder bespreek ik vier hoofdoorzaken.

1. Een problematische thuissituatie

Factoren die eraan bij kunnen dragen dat het kind pestgedrag kan gaan vertonen:

- ✓ ouders hebben weinig interesse voor hun kinderen;
- ✓ niet stellen van duidelijke grenzen;
- ✓ gezinsproblemen: scheiding, verslaving, ziekte;
- ✓ minder bevredigende opvoeding: weinig liefde en aandacht;
- ✓ ouders corrigeren het agressieve gedrag niet;
- ✓ ouders vertonen zelf agressief gedrag naar elkaar toe.

Ieder kind heeft behoefte aan aandacht, liefde en begrip. Deze drie waarden zijn niet voor alle ouders even belangrijk of staan niet bij alle mensen op hetzelfde niveau. Pesters doen vaak uitspraken als: mijn ouders begrijpen me niet als ik verdrietig ben, mijn vader geeft niet veel om mij of we praten nooit over onze gevoelens,

6 Baeten, M. , van Hest, J., (2002), *Kinderen en... ingrijpende situaties*. AA Hilversum: Uitgeverij Kwintessens. p. 20-29; Kenter, B., (2000), *Ik ga weer graag naar school, Pestgedrag de kop indrukken*. Amersfoort: CPS. p. 16-18.

2. Individuele eigenschappen van het kind

De pester:

- ✓ is vaak groot en sterk;
- ✓ keurt agressie goed en is zelf snel agressief;
- ✓ doet en zegt dingen zonder erover na te denken;
- ✓ kan zich niet goed inleven in de ander, is altijd met zichzelf bezig;
- ✓ wil de baas zijn over de ander;
- ✓ kan niet goed samenwerken;
- ✓ kan moeilijke situaties slecht aan;
- ✓ is niet dommer of slimmer dan de rest.

Veelal bestaat er het onterechte idee dat enkel jongens pestgedrag vertonen. Niets is minder waar!

Meisjes pesten vaak op een stiekeme manier. Ze schrijven nare briefjes naar iemand, ze roddelen of sluiten iemand buiten.

Jongens pesten dan weer meer op een fysieke manier. Ze gaan iemand slaan of schoppen. Uitschelden is ook iets dat jongens vaak doen. Deze manier van pesten is makkelijker te detecteren, terwijl roddelen vaak moeilijk waar te nemen is.

Een ander verschil is dat jongens zowel jongens als meisjes pesten terwijl meisjes zeer weinig jongens pesten.

3. Pesten als modelvoorbeeld.

Uit veel onderzoeken en studies is gebleken dat zowel kinderen als volwassenen zich agressiever gaan gedragen als ze dat in hun omgeving zien gebeuren. Het effect is even sterk als een zogenaamd voorbeeld tegen wie ze positief aankijken zich agressief gedraagt. In de klas zou de leerkracht zo'n negatieve rol kunnen spelen. Ze proberen de leerlingen op hun zwakkere plek te raken in de hoop dat ze dan beter gaan presteren. Maar deze negatieve motivatie heeft meestal een omgekeerd effect. De leerling wordt onzeker en gaat juist minder presteren. Voor de groep is het ook een voorbeeld dat kan worden nagevolgd. De andere leerlingen gaan dus ook iemand op zijn zwakke plek aanspreken, want de leerkracht doet het ook. Hetzelfde kan er gebeuren wanneer een pester wordt aangekeken als dat modelvoorbeeld. Anderen gaan hem dan proberen te imiteren om hun sociaal niveau op te krikken.

4. De school

De school kan er de oorzaak van zijn dat het pestgedrag steeds erger wordt.

Volgens Bob van der Meer⁷ zijn er vier oorzaken van frustratie die vaak voorkomen in school:

Onveiligheid in de klas

Er is een voortdurende strijd om macht. De leerlingen gaan onzorgvuldig met elkaar om. Er is sprake van slechte omgangsnormen- of vormen. Al die onduidelijkheid zorgt in de klas voor het recht van de sterkste.

Autoritair gedrag van de leerkracht

Hier worden situaties bedoeld waarbij de leerkracht werkelijk alles zelf bepaalt en aan de leerlingen geen eigen verantwoordelijkheid geeft. De leerlingen mogen bijvoorbeeld niet zelf een gedeelte van hun schoolleven bepalen en worden voortdurend onder druk gezet te gehoorzamen aan wat de leerkracht voor hen bepaalt.

Voortdurend met elkaar wedijveren

De leerkracht zet hen daartoe aan en vergelijkt leerlingen voortdurend met elkaar. Aangetoond is dat competitie, als het maar lang genoeg duurt, de agressie verhoogt. Deze agressie kan zich op verschillende manieren uiten. Eén van de manieren is een klasgenoot te pakken nemen.

Leerlingen als een nummer behandelen

Hoe naamlozer individuen (gemaakt) worden, des te agressiever zij worden. Ook hier kan de agressie worden afgereageerd op een klasgenoot die 'laag' op de sociale ladder staat.

Bij deze vier oorzaken blijft het natuurlijk niet. In de school zijn er nog enkele belangrijke oorzaken die zeker pestgedrag in de hand kan werken:

- ✓ geen of te weinig toezicht op de vrije momenten;
- ✓ communicatie tussen ouders en school loopt stroef;
- ✓ er wordt te weinig energie gestoken in een goede klassfeer;

leerlingen hebben het gevoel dat hun school een gevangenis is. Er wordt enkel gezegd wat niet mag. Leerlingen krijgen geen inspraak.

⁷ van der Meer, B. (1993), *Kinderen en pesten, Wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen.* Utrecht/Antwerpen: Kosmos-Z&K, 2de druk. p. 20-21.

2.7. Wat zijn de gevolgen?

- Gevolgen voor het slachtoffer⁸

Gepeste kinderen zijn gekwetste kinderen.

Vaak worden de slachtoffers in een neerwaartse spiraal geduwd: wat begon als een vervelend geplaag, eindigt uiteindelijk in een zware depressie die ook nog eens gepaard kan gaan met andere gezondheidsproblemen. Gelukkig loopt het niet bij iedereen zo. Meestal blijft het bij een opgejaagd, angstig gevoel dat altijd aan hen blijft knagen. Maar wat als het toch anders loopt?

Iemand die gepest wordt heeft vaak een uitgesproken **minderwaardigheidsgevoel**. Ze schatten hun eigen mogelijkheden erg laag in. Ook zijn ze zeer **onzeker**. Ze vinden zich lelijk, dom, niet de moeite om vrienden te hebben,... Naar hun gevoel is het normaal dat de groep hen niet aanvaardt. Hierdoor gaan ze zich terugtrekken en natuurlijk nog meer **isoleren** van iedereen.

Relaties aangaan met iemand is zeer moeilijk voor hen, omdat ze anderen zeer hard **wantrouwen**.

Een ander kenmerk is dat ze amper **voor zichzelf durven opkomen**. Heel soms zijn er slachtoffers die de energie nog hebben om van zich af te bijten, maar dit levert weinig op.

Gepeste jongeren worden zelfs op **lichamelijk** vlak niet gespaard van de gevolgen. Ze hebben geen motivatie om fysiek bezig te zijn.

De gepeste heeft voortdurend spanningen. Deze gaan zich opstapelen en zorgen voor hoofdpijn, buikpijn, keelpijn, hyperventilatie, diarree, braakneigingen, bedplassen,...

Na een hele tijd gepest te worden gaat de gepeste grapjes, goede kritiek, plagerijen,... **verkeerd inschatten**. Het slachtoffer kan niets meer relativieren.

Naast al de vorige gevolgen zijn er ook nog andere **angsten**:

- ✓ angst voor eenzaamheid;
- ✓ angst om te praten;
- ✓ angst voor nieuwe ontmoetingen;
- ✓ faalangst (op school);
- ✓ angst om controle over eigen leven te verliezen.

De angst spant een verstikkend web rond het leven van de gepeste.

Het is zelfs mogelijk dat de gepeste zo gefrustreerd is dat hij/zij **zelf gaat pesten of agressief** wordt.

⁸ van der Meer, B. (1993), *Kinderen en pesten, Wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen.* Utrecht/Antwerpen: Kosmos-Z&K, 2de druk. p. 33-37; Deboutte, G. (1995), *Pesten, Gedaan ermee!, Hoe omgaan met pesterijen? Tips voor ouders, leerkrachten en begeleiding.* Brussel: BDJ - Jeugd & Vrede, p.63-66.

- Gevolgen voor de pester⁹

Al te vaak wordt er gedacht dat pesters voordeel halen uit hun pestacties. Dit is totaal onjuist. Op korte termijn is er wel een beetje winst, maar op lange termijn blijft daar nog maar weinig van over.

Ook de pester blijft achter met een slecht gevoel. Eén van de redenen daarvan is dat hij/ zij **geen echte of weinig vrienden** heeft. Alles hangt af van de groep waar de pester zich in bevindt. Is de groep te braaf of te bang om te reageren, dan blijft de positie bewaard. Durft de groep de pester wel aan te spreken, dan staat hij/zij er dikwijls even alleen voor als het slachtoffer.

Een groot gevaar voor de pester is zich **vast te werken in de 'pestrol'**. Dit brengt natuurlijk heel wat nadelen met zich mee. "Eens een pestkop, altijd een pestkop."

Het gedrag van de pester wordt vaak door een negatieve bril bekeken. Vooroordelen pinnen zich vast op hun door het pestverleden. Hierdoor hebben ze het vaak moeilijk om geaccepteerd te worden. Uiteindelijk gaan ze respect of ontzag 'afdwingen'.

Je ziet hier hetzelfde als bij het slachtoffer: de pester gaat zich **steeds dieper vastzetten** in zijn problemen. Als er niets aan gedaan wordt is de kans groot dat ze op oudere leeftijd in contact komen met de samenleving door **crimineel gedrag en alcoholmisbruik**.

- Gevolgen voor de groep¹⁰

Voor deze groep zijn de gevolgen veel minder talrijk. Toch blijven ze niet gespaard. Sommige krijgen een heel **groot schuldgevoel**. Ze begrijpen niet waarom ze mee gepest hebben, waarom ze niet gereageerd hebben,

Ze merken dat de **sfeer** in de groep erop achteruit gaat. Niemand voelt zich nog op zijn gemak in de klas/groep. Iedereen wantrouwt iedereen.

De **groeikansen** van de 'zwakkere' kinderen gaan verloren, want ze durven met niemand te praten, ze houden zich ook afzijdig in de klas,... uit schrik zelf gepest te worden.

Leerkrachten komen niet meer graag in de klas. Ze reageren korter en gebruiken **minder groepsgerichte opdrachten**. Zo hopen de spanningen zich onderhuids op.

Het ergste gevolg is wanneer ze de pesterijen voor lief gaan nemen. Door de pesterijen toe te laten is de kans groot dat ze al **even gevoelloos en gewetenloos** worden als de pester.

9 Deboutte, G. (1995), *Pesten, Gedaan ermee!, Hoe omgaan met pesterijen? Tips voor ouders, leerkrachten en begeleiding*. Brussel: BDJ - Jeugd & Vrede, p.67-68.

10 (Bijstaanders en toeschouwers (medeleerlingen), leerkrachten) ; Deboutte, G. (1995), *Pesten, Gedaan ermee!, Hoe omgaan met pesterijen? Tips voor ouders, leerkrachten en begeleiding*. Brussel: BDJ - Jeugd & Vrede, p.69-70; Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 'Pesten' in online artikels van Klasse. <http://www.klasse.be/leraren/archief.php?id=2452>, nr. 87, 21/9/98.

2.8. *Besluit*

De belangrijkste les van dit hoofdstuk gaat erom dat we weten wat het verschil is tussen plagen en pesten. Het is niet moeilijk om te zeggen dat iemand gepest wordt, zoals het evenmin moeilijk is om te zeggen dat iemand geplaagd wordt.

Bij pesten hebben de gevolgen een zeer grote en negatieve impact op zowel het slachtoffer, de pester en de groep. Dus wanneer het om pesten gaat hebben we alleen maar verliezers of slachtoffers. Daar is er een belangrijke taak weggelegd voor de leerkrachten, ouders en andere opvoeders om in te grijpen wanneer er zich dergelijk situaties voordoen. Vooraleer er ingegrepen kan worden moet natuurlijk de nodige knowhow aanwezig zijn. Na het lezen van dit werkstuk zal er genoeg materie blijven hangen om op een duurzame manier in te grijpen. Zo kan ook de communicatie met alle betrokken partijen beter verlopen. In hoofdstuk 4 wordt de aanpak besproken.

4 Cyberpesten

4.1. Inleiding

Met de informatie uit het vorige hoofdstuk kunnen we nu doorgaan met de hoofdzaak van dit werkstuk, nl.: cyberpesten. Veelal zal er naar het vorige hoofdstuk kunnen verwezen worden, want cyberpesten is de modernere versie van het 'gewone' pesten. De gevolgen voor het slachtoffer en de pester blijft hetzelfde, de groep speel ook nog altijd een rol(zij het op een gedifferentieerdere manier,...

Computer en het daarbij horende internet heeft als nieuw medium zijn plaats veroverd in het dagdagelijks leven van jongeren. Op internet ontmoeten de jongeren nieuwe vrienden, worden ze verliefd,

Dit zijn allemaal de leuke kanten van het internet, maar er zijn ook risico's!

Ouders en leerkrachten kunnen veel van deze risico's uit de wereld helpen, door betrokken te zijn bij wat hun kinderen op internet doen en hen hierbij te begeleiden.

Maar liefst 96%¹¹ van de 12- tot 18 jarigen in België maken gebruik van internet. Deze jongeren surfen vaak en intensief, gemiddeld zijn ze 2 uur per dag online. Hoe meer vrije tijd ze hebben, hoe meer ze online zijn.

Ruim 70% van de 12-17 jarigen heeft zijn eigen mobieltje. Dit blijkt uit een onderzoek van in-Sites Consulting¹² in samenwerking met MTV Networks¹³. Hieruit blijkt ook dat de gsm duidelijk van alle technologieën het favoriete en dus meest onmisbare toestel is voor deze groep¹⁴.

11Cijfergegevens uit het TIRO-onderzoek (Teens and ICT: Risks and Opportunities)..
Onderzoek door IBBT-SMIT (Vrije Universiteit Brussel), CITA en CRID (Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix de Namur) en OSC (Universiteit Antwerpen). Er werd een enquête uitgevoerd bij 1318 Belgische jongeren tussen 12 en 18 jaar en bij 571 ouders: De Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Schöller, C. & Vleugels, C. (2008) [WWW].

http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/synTA08_nl.pdf .

12 (Internet advieskantoor)

13 (Onderdeel van VIACOM, één van de grootste medianetwerken ter wereld. In België bestaat MTV networks uit de merken MTV, TMF en Nickelodeon.)

14 Van Heusden, K., Gazet van Antwerpen, 14/10/2009. P. 20.

Internet is voor jongeren vooral één van de vele manieren om te communiceren met elkaar. Daarom wordt internet, vooral door meisjes, gebruikt om sociale contacten aan te gaan. Jongens zijn dan vooral bezig met het spelen van spelletjes en het opzoeken van informatie. Nu is het wel zo dat deze feiten de laatste jaren meer en meer naar mekaar toe groeien. Minder en minder kunnen we dus steekproeven doen met het geslacht als noemer.

4.2. Cyberpesten: wat is het?

Men kan op iemand op verschillende manieren gaan cyberpesten. Het gaat om kwetsende, bedreigende e-mails of bedreigingen via chatprogramma's als MSN. Men kan ook beledigende foto's, video's of persoonlijke gegevens van het slachtoffer op het internet of op sociaalnetwerksites als facebook. Dan is er sprake van cyberpesten, waarbij één of meerdere daders doelbewust een slachtoffer lastig blijft vallen en er kan op fora en vrij bewerkbare pagina's, zoals Wikipedia (waar deze informatie vandaan komt), beledigende of bedreigende informatie geplaatst worden.

Er zijn dus verschillende pestmogelijkheden.

4.3. Kenmerken cyberpesten¹⁵

Tussen het pesten via de digitale weg en het klassieke pesten zijn zowel verschillen als gelijkenissen vast te stellen. Het opzettelijk kwetsen van andere individuen evenals de ongelijke machtsverhouding en intentionaliteit vinden plaats in het klassieke pesten en het cyberpesten.

Naast de gelijkenissen zijn er ook verschillen tussen de twee.

Cyberpesten kan erger zijn dan het klassieke pesten. Hieronder wordt duidelijk gemaakt waarom dat dit zo kan zijn.

- Het gebeurt in je eigen veilige omgeving

Bij het klassieke pesten wordt je ergens gepest en stopt het als je naar huis gaat. Bij cyberpesten zitten de jongeren thuis, op school, bij familie of vrienden. Ze denken dat ze veilig zijn, maar krijgen dan opeens nare e-mailtjes of berichtjes.

- Je leest een bericht keer op keer

Zolang je e-mails of berichtjes niet verwijderd kan je ze blijven lezen. Jongeren doen dit ook. Ze blijven er heel de tijd mee in hun hoofd zitten. Het blijft harder hangen dan een scheldwoord dat je in de rapte in de gang hoort roepen.

- Je weet niet hoe je een bericht moet opvatten

De jongeren vragen zich heel de tijd af hoe het bericht bedoeld wordt. Is het een grap of is het serieus? Je kan namelijk de gezichtsuitdrukking van de zender niet zien. Dit maakt het moeilijk om de juiste interpretatie aan een bericht te geven.

Tijdens het klassiek pesten zie je de gelaatsuitdrukkingen van de pester(s), hierdoor weet je dat het serieus is.

- Je kan moeilijk reageren

De jongeren weten niet wat ze moeten doen. Wel reageren? Niet reageren? Misschien blokkeren?

15 Delver, B., Hop, L.(2007), *Pesten is laf, Cyberpesten is laffer*. Haarlem: Vives Media B.V.. p. 20-21. ;

Michel, 'cyberpesten' in online Klasse [WWW].

<http://www.klasse.be/leraren/eerstelijin.php?id=7415>

Bij het klassiek pesten kan je meestal reageren op het moment zelf en vanuit je gevoel op dat ogenblik.

Hoe moeten ze het pesten stoppen?

- Het pesten is harder en erger

De pestkoppen zeggen dingen die ze in het echt niet zouden durven zeggen of roepen. De ergste en hardste woorden worden ingetypt, omdat het allemaal zo gemakkelijk en snel gaat. Met één druk op de knop is het verstuurd. Niemand die je op dat moment kan vastpakken om wat je gezegd hebt of niemand die rechtstreeks kan terug roepen.

- Soms weet je niet wie de pester is

Als de pester anoniem is, kan het iedereen zijn. Dit voelt extra onveilig. Je weet niet meer wie te vertrouwen. Bij het klassiek pesten weet je met wie je te maken hebt.

- Moeilijk om erover te praten

De jongeren weten niet hoe ze het moeten vertellen aan iemand. Ze hebben schrik voor de reactie van ouders of leerkrachten. Vaak krijgen ze te horen dat het toch eenvoudig is, je moet ze blokkeren. Maar zo eenvoudig is het allemaal niet.

- Het pesten gaat elders verder

Meestal wordt er op school verder gepest. Het slachtoffer is dus nergens meer veilig. Is hij op school dan wordt hij op school gepest. Is hij thuis dan gaat het pesten gewoon verder.

- Snelle verspreiding

Het heeft ook een serieuze impact. Een beledigend sms'je, een dreigmail, een bewerkte foto,... is vlug verstuurd en doorgestuurd. Zo is een snelle verspreiding van pesten mogelijk. Eens het is doorgestuurd is het zeer moeilijk te stoppen.

4.4. Vormen van cyberpesten¹⁶

Bij cyberpesten kan, net als bij het klassieke pesten, een onderscheid gemaakt worden tussen directe en indirecte vormen van pesten (zie 2.5.).

- Pestgedrag in directe vorm

Hierbij spreken we over fysiek cyberpesten, verbaal online pesten non-verbaal online pesten en sociaal online pesten.

Fysiek cyberpesten

- Schade aanrichten aan de computer van het slachtoffer door virussen te sturen;

16 Delver, B., Hop, L.(2007), *Pesten is laf, Cyberpesten is laffer*. Haarlem: Vives Media B.V.. p. 18-20. ; Vandebosch, H. , Van Cleemput, K., Mortelmans, D., Walrave, M., (2006), *Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen, studie in opdracht van het viWTA*, Brussel. P. 37-40.

- Het e-mailadres van het slachtoffer hacken en het paswoord veranderen of persoonlijke gegevens wijzigen;
- Versturen van enorm veel of grote bestanden via e-mail. Hierdoor kan het slachtoffer zijn elektronisch postvak niet meer gebruiken of krijgt hij geen andere berichten meer aan.

Verbaal online pesten

- Flaming. Dit is een term die wordt gebruikt om beledigende, agressieve, vernederende, bedreigende of vijandige boodschappen via moderne communicatiemiddelen te beschrijven. Het zijn online gevechten door middel van elektronische scheldberichten die over en weer worden gestuurd naar elkaar;
- Harassment of lastig vallen is het herhaaldelijk sturen van scheldberichten.

Non-verbaal online pesten

- Bedreigende of ongewenste foto's of filmpjes doorsturen naar het slachtoffer.

Sociaal online pesten

- Exclusion is het isoleren van iemand uit een groep door bijvoorbeeld in een gezamenlijke chat iemand te negeren of met meerdere personen tegelijk iemand blokkeren.

- Pestgedrag in indirecte vorm

Outing

- Hier wordt persoonlijke informatie en foto's of filmpjes openbaar gemaakt via e-mail, SMS, MSN,.. Ook kunnen er persoonlijke gesprekken die gevoerd zijn met het slachtoffer opgeslagen worden en verspreid worden.

Masquerade

- De elektronische identiteit van het slachtoffer overnemen door zich als die persoon voor te doen. Dit kan gebeuren in chatboxen, op websites, ...;
- Het e-mail adres van het slachtoffer hacken en beledigende berichten versturen naar andere contactpersonen in zijn naam;

- Zich voordoen als een ander persoon en het slachtoffer misleiden door online een andere leeftijd, een ander geslacht, een andere status,... aan te nemen.

Dissing

- Online kwaadaardig roddelen over iemand om hem of haar reputatie en goede naam te beschadigen.

Trickery

- Hierbij gaat de pester bij het slachtoffer persoonlijke informatie uitlokken om vervolgens online te zetten of naar anderen te versturen.

Natuurlijk heb je dan ook nog het cyberstalking. Hierbij wordt het slachtoffer herhaaldelijk lastig gevallen. Het slachtoffer krijgt voorturend beledigende of ongewenste berichten of e-mails.

4.5. Manieren van cyberpesten

Naast de verschillende vormen van cyberpesten zijn er ook nog de verschillende manieren. Door de moderne technologie hebben jongeren nu vele mogelijkheden om het slachtoffer te kwetsen of lastig te vallen. Hier worden ze besproken.

Internet

- Instant messaging¹⁷

Bij instant messaging heb je de chatrooms, MSN (Windows Messenger) en in grotere mate Facebook (die eigenlijk nog meer een blog voorstelt). Hierbij heb je onmiddellijke berichtgeving, net zoals met de telefoon. Als je niet 'online' bent krijg je ook geen rechtstreeks bericht.

Chatrooms

Chatrooms heb je heel veel. Bijna elke radiostation heeft er een, maar je kan ze ook zo vinden op internet.

Iedereen kan er met iedereen praten. Het is dus een 'open' chatbox.

Voor je jezelf aanmeldt moet je regels lezen en accepteren. Dit is iets dat bijna niemand doet. Je hoeft niet eens naar beneden te scrollen om op de aantrekkelijke knop 'accepteren' te drukken.

Aanmelden doe je hier onder een "nickname"¹⁸.

Je weet helemaal niet wie je er gaat ontmoeten en je weet niet of iemand is wie hij/zij beweert te zijn. Jongeren vinden dit zeer spannend, maar het is ook heel riskant!

Pesten gebeurt hier niet zo heel veel tenzij een aantal jongeren samen afspreken om op hetzelfde moment een chatroom binnen te gaan en 'hun slachtoffer' lastig te vallen. De anonimiteit in een chatroom geeft ook de mogelijkheid eender wie uit te schelden omdat het toch allemaal anoniem gebeurt.

Sommige chatrooms worden 'bewaakt' door een moderator. Deze persoon bewaakt de gesprekken en houdt een oogje in het zeil, maar ze zien natuurlijk niet alles. Een chatroom is niet 100% safe, zeker niet voor jongere kinderen, want er zitten vaak mensen op met foute bedoelingen.

In een chatroom heb je ook de kans om een privégesprek aan te gaan. Dit wil zeggen dat je de anderen uit de lijst uitsluit en met twee verder praat. Deze individuele gesprekken kan de moderator niet lezen. Je weet niet altijd wie er aan de andere kant van het scherm zit, waardoor dit kan leiden tot uitdagende en gevaarlijke situaties.

17 Wijngaards, G. , Fransen, J., Swager, P.(2006), *Jongeren en hun digitale wereld, wat leraren en ouders eigenlijk moeten weten.* p.15-22; GIELEN G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>. ; Mediawiki, 'Chatroom' in informatieve site [WWW]. <http://nl.wikipedia.org/wiki/Chatroom>.

18 (Schuilnaam)

Hoe zie je eigenlijk of er een moderator aanwezig is? Wel, dit kan je zien door een '@¹⁹' dat voor een nickname is gevoegd.

(afbeelding 2)²⁰

Moderators

Wat kan je doen?

Als je op een chatroom wordt lastig gevallen kan je de tekst kopiëren en naar de moderator doorsturen. Deze kan dan nog ingrijpen als hij het zelf niet gelezen had. Zelf kan je die persoon niet blokkeren. Als eerste gaat de moderator de pester waarschuwen. Als het dan blijft duren kan hij de pester van de chatbox gooien. Dit kan voor een korte tijd (9 minuten), een lange tijd (paar dagen, weken, maanden) of voor altijd.

Wat je wel zelf kan doen is de chatroom verlaten en eventueel opnieuw inloggen met een andere nickname. Zo kan je toch verder spreken met diegenen waarmee je wel leuke gesprekken had en kan je niet meer lastig gevallen worden door de pester.

- MSN

Dit is een gesloten chatbox. Hierin heb je dus enkel "vrienden" die je zelf toevoegt. Je hebt een 'buddylist' of een vriendenlijst.

Het programma moet gedownload worden, dus je geraakt er al iets moeilijker aan dan de chatroom op internet.

19 (Apenstaartje)

20 GIELEN G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>.

MSN is heel erg populair bij de jongeren. Er wordt hiervan heel veel gebruik gemaakt, vooral om met vrienden uit het echte leven te praten, afspraken te maken en huiswerk samen te maken.

Er worden enorm leuke chats uitgewisseld met elkaar, maar helaas ook heel erge.

Ook hier voegen jongeren vaak onbekenden toe. Ze zoeken naar profielen en als er iets tussen staat dat hun interesseert voegen ze de persoon toe.

De profielen kan je zelf maken zoals je wil. Het programma kan niet aangeven of jij wel of niet de persoon bent die je zegt te zijn.

Ook is het mogelijk om via de webcam met elkaar te praten. Je ziet elkaar zitten en er kan zelfs gesproken worden via een microfoon.

Doordat je zelf toevoegt wie je wil toevoegen wordt er vaak gevraagd hoe er via deze weg kan gepest worden. Je zou dan denken dat het contact met de pesters vermeden wordt.

Maar in een klas is het de gewoonte om zoveel mogelijk klasgenoten toe te laten. Zo kan er samen afgesproken worden om één persoon bewust niet toe te laten in de vriendenlijsten. Dit is een vorm van uitsluiting, want het betreffende kind wordt nergens toegelaten om mee te praten. Voor het slachtoffer is het zeer moeilijk om niet mee in de groep te mogen mee doen.

Op MSN is het ook gebruikelijk een nickname te gebruiken. Je vult deze zelf in zoals je wil.

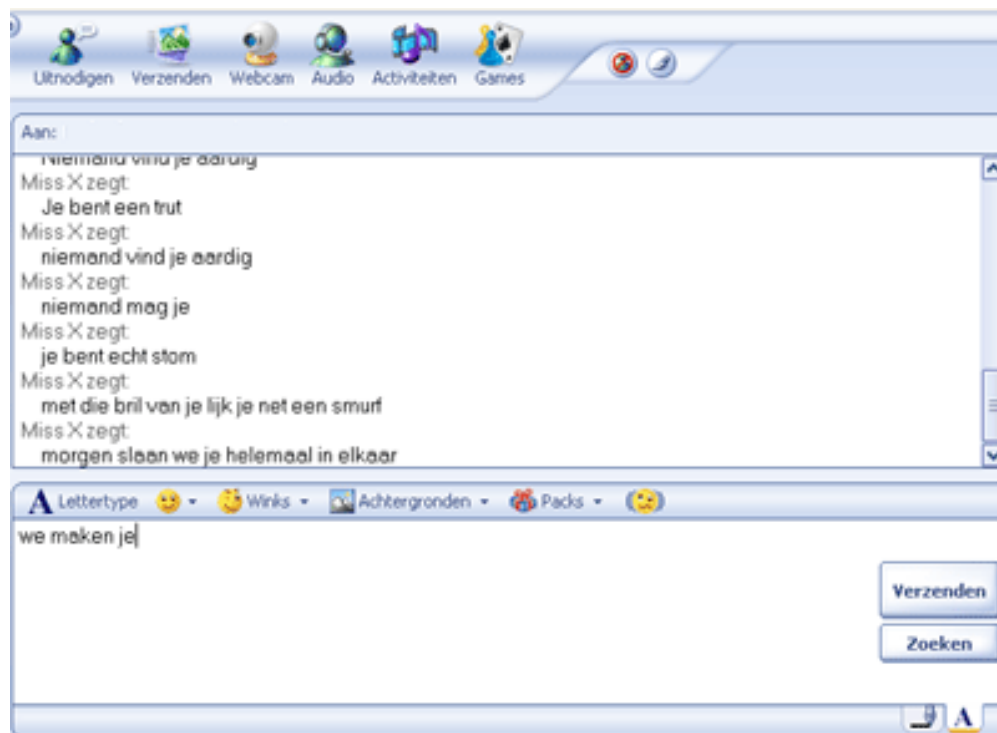
Jongeren vullen het vaak in met grote boodschappen. Deze kunnen gaan over iets dat ze leuk vonden of over hun verliefdheid, maar het kunnen ook haatboodschappen zijn naar iemand anders toe. Zo ziet het slachtoffer de haatboodschappen, maar ook de anderen in de vriendenlijst van de pester.

Ook hier kan de hele klas afspreken diezelfde boodschap in hun nickname te zetten zodat het slachtoffer extra hard met zijn neus op de haatboodschap wordt gedrukt. Dit komt emotioneel zeer zwaar aan bij kinderen.

Natuurlijk kan er ook gepest worden door gewoon een gesprek aan te gaan met het slachtoffer. Soms denkt het slachtoffer er niet meteen aan om iemand te blokkeren of uit de lijst te verwijderen.

*(afbeelding 3)*²¹

21 Stichting Nationaal Centrum voor Wetenschap en Technologie, 1999-2010. 'Informatieve website' [WWW]. NCWT: <http://www.kennislink.nl>.

Pesten via webcam komt ook heel veel voor. De beelden kunnen opgenomen worden of er kunnen foto's genomen worden. De filmpjes of foto's worden dan doorgestuurd naar iedereen. Zo zijn er veel gevallen bekend van meisjes die strippen voor hun vriend en als de liefde dan over is tussen hen gaat de jongen de filmpjes aan al zijn vrienden laten zien of zelfs op het internet plaatsen.

Het gebeurt ook dat jongeren de webcam opzetten voor iemand dat ze niet kennen. Hierbij moeten ze dan dingen doen (bv. strippen) die ze niet willen, maar het kan evengoed zijn dat de vreemde de webcam opzet en dingen laat zien (bv. persoon die zichzelf bevredigt) die je niet wil zien.

Wat kan je hieraan doen?

Je hebt altijd zelf de keuze wie je toevoegt en wie niet, maar ook of je webcam accepteert of niet. Jongeren moeten leren dat als ze iets zien wat ze niet willen zien ze direct de webcam afsluiten. Hoe langer ze wachten, hoe moeilijker het wordt om het kruisje, dat het venster sluit, te vinden. Ook moeten ze leren om niets te doen dat ze niet willen doen voor de webcam.

Zorg ervoor dat je de gespreksgeschiedenis bijhoudt! Als je wordt gepest kan dit als bewijs dienen om mee naar de politie te gaan. Cyberpesten is immers een misdrijf.

Blokkeer ongewenste personen en verwijder hen eventueel uit je lijst. Denk goed na over wie je toevoegt aan je vriendenlijst.

E-mail wordt hatemail²²

E-mail²³ is een internettoepassing waarbij via digitale weg post wordt uitgewisseld. Er kunnen foto's, teksten of andere attributen aan toegevoegd worden.

Het pesten kan gebeuren op verschillende manieren. De pester kan een e-mail sturen naar alle kennissen, familie en vrienden van het slachtoffer waarin hij 'grote onthullingen' doet over het slachtoffer. Er kan ook een e-mail naar het slachtoffer zelf gezonden worden met daarin grove woorden of foto's. Dit noemen we hatemail.

Websites

Tegenwoordig kan je op internet heel eenvoudige programma's vinden om zelf een website op te starten. Zelfs met het tekstverwerkingsprogramma Word en zelfs PowerPoint kan je gemakkelijk websites maken. De cyberpestkoppen worden dus webmasters. Ze gaan een hele website maken rond het slachtoffer. Ook hier is het mogelijk om fictieve gegevens in te vullen.

De pestkoppen gaan op de site foto's zetten van het slachtoffer die al dan niet bewerkt zijn en hierbij gaan ze "leuke" teksten verzinnen. Filmpjes die met GSM, webcam of andere

22 Infoavond EVO en OKLA: cyberpesten, pesten in een modern kleedje. 28/01/2010. Antwerpen.; Gielen G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>.

23 (Electronic mail)

mogelijke opname apparatuur gemaakt zijn komen er soms ook op te staan. Er zijn veel mogelijkheden.

De bedoeling hiervan is om de site door te sturen naar kennissen, deze sturen de site ook door en zo krijg je honderden, soms duizenden kijkers op je website.

Vaak koppelen de pestkoppen een gastenboek aan de pestwebsite. Hierin kunnen bezoekers anoniem hun zegje doen over het slachtoffer. Het komt voor dat de schrijvers het slachtoffer niet eens kennen, maar ze vinden het dan gewoon grappig om er ook maar iets bij op te zetten.

In Nederland is er een zeer bekend geval van dit soort pesterijen via website. Vier meisjes van tien en elf jaar, leerlingen van de laatste klas in het basisonderwijs, boden een klasgenootje te koop aan op het internet. Zij noemden haar naam en alle adresgegevens, inclusief het telefoonnummer thuis. Het gezin werd vervolgens telefonisch geterroriseerd door vooral mannen, die haar wel wilden kopen. Het voorval kreeg veel aandacht in de kranten. De redactie van het dagelijkse JeugdJournaal overwoog er aandacht aan te besteden, maar zag er uiteindelijk vanaf om andere kinderen niet op een idee te brengen. Tegen een dergelijk initiatief is vooraf weinig te ondernemen.

Wanneer de daders op basis van vermoedens kunnen worden achterhaald, hetgeen in dit geval kon, zijn er adequate maatregelen te treffen²⁴.

Wat kan je doen?

Als je behendig bent met de computer kan je screenshots²⁵ maken van de website. Deze kan je dan gebruiken als bewijs.

Als je erachter kan komen wie de website opgemaakt heeft probeer deze dan zelf eens aan te spreken. Misschien kan je hem overtuigen om ermee te stoppen en de website te verwijderen. Als dit toch niet lukt kan je klacht indienen bij de politie. Deze kunnen de dader forceren om de website weg te halen.

Gastenboek

Veel mensen die een website hebben koppelen hieraan een gastenboek. Bezoekers kunnen hier commentaar kwijt over bijvoorbeeld de website. Voor de beheerder van het gastenboek zijn er een aantal veiligheidsingebouwd. Zo kan je onder meer kiezen voor een onmiddellijke publicatie van geposte berichten of het pas publiceren van deze berichten na goedkeuring.

Het probleem is dat cyberpestkoppen een gastenboek gaan koppelen aan een pestwebsite. De bezoekers kunnen er dan anoniem hun zegje doen over het slachtoffer.

Wat kan je doen?

24 Vereniging voor Openbaar Onderwijs. Safer use of Services on the Internet, 'digitaal pesten' in informatieve site [WWW].

http://www.besafeonline.org/dutch/digitaal_pesting.htm.

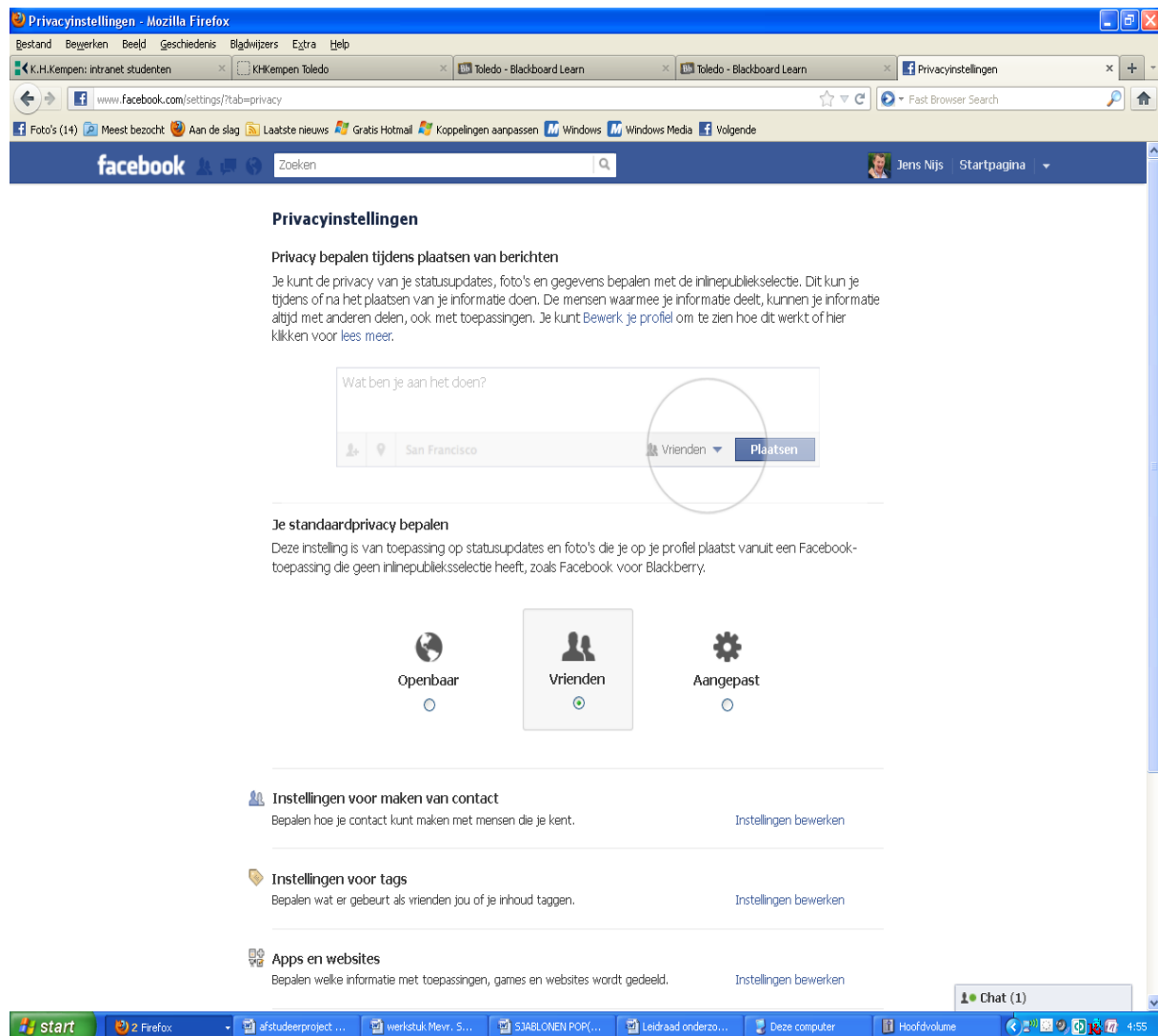
25 (Een screenshot is een foto genomen door de computer van de zichtbare gegevens op je scherm. Dit kan je dan bewaren en gebruiken voor andere toepassingen.)

Als je zelf een gastenboek hebt kies je best voor de keuze 'eerst keuren van berichten'.

Blogs²⁶

Een blog is een gratis plaats, op het internet, waar je kan praten over je eigen ervaringen, je hobby's, de actualiteit, politiek, plaatselijk nieuws en zoveel meer. Van een blog maak je zelf wat je wenst dat het moet zijn. Bekend voorbeelden zijn Netlog en Facebook. Zeer veel jongeren hebben een eigen blog. Door de enorme groei van Facebook zijn ook hier al talloze gevallen van cyberpesten gemeld. Daarom is er door de oprichters van facebook een grotere beschermingsgraad ontwikkeld. In je privacyinstellingen kan je perfect kiezen wie je profiel te zien krijgt en wie niet. Zelfs in je huidige vriendengroep kan er geselecteerd worden wie je boodschappen, foto's en/of video's te zien krijgt.

26 Gielen, G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>.

3.5.6. GSM, SMS, MMS²⁷

Bijna alle tieners hebben een GSM. Mijn eigen ervaring leert me dat tieners niet zonder gsm kunnen. Ze hebben hem altijd en overal mee. Dit is dus een manier om in pestgedrag over te gaan. Ook in de klas zijn ze stiekem aan het berichtjes sturen.

Via de gsm kan het slachtoffer tekstberichten (SMS) krijgen of beeldberichten (MMS).

Wat er tegenwoordig heel vaak gebeurt met de gsm is filmen. De pester filmt het slachtoffer in een slechte situatie en zet deze dan op internet. Op YouTube²⁸ kan je zeer veel filmpjes vinden waarin je ziet dat er iemand gepest wordt.

Ook leerkrachten worden hiervan niet gespaard. Kijk maar eens naar de situatie die zich heeft voorgedaan in januari 2010, waarbij een leerkracht de confrontatie aanging met een

27 Gielen, G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>.

28 YouTube, LLC, 'website met filmpjes' [WWW]. www.youtube.com.

leerling omdat deze sneeuwballen gooide naar hem. Dit filmpje is ook op internet geplaatst en is door verschillende mensen bekeken. Toen ik het heb bekeken waren het er 250. Dit is nog niet zoveel in vergelijking met andere filmpjes die je erop terugvindt in verband met pesten, maar het is wel heel Vlaanderen rondgegaan via het nieuws.

- SMS

De tekstberichtjes kunnen anoniem verstuurd worden. Als het slachtoffer het nummer niet in zijn contactlijst heeft staan is de kans bovendien klein dat hij weet van wie het komt. De pester kan beledigingen sturen, het slachtoffer bedreigen of afpersen,... er zijn hierin verschillende mogelijkheden. Zolang het slachtoffer maar gekwetst is.

Wat kan je doen?

Zoals bij MSN is het hier ook belangrijk dat je de berichtjes bijhoudt. Dit kan dienen als bewijs om er mee naar de politie te stappen.

Belangrijk voor de school is om regels in te stellen omtrent GSM-gebruik op school.

(afbeelding 6²⁹)

- MMS

Dit kan net zoals de SMS anoniem verstuurd worden. De pester kan via deze weg genante foto's doorsturen naar het slachtoffer toe of van het slachtoffer naar andere mensen. Het spectaculaire is dat ze bij de foto's bijhorden tekst en geluid kunnen zetten.

Hierdoor kunnen er verschillende MMS'en verstuurd worden die voor het slachtoffer zeer kleinerend en kwetsend zijn.

Wat kan je doen?

De beeldberichten bijhouden als bewijs!

(afbeelding 7)

De top vijf van meest gebruikte manieren ziet er als volgt uit³⁰:

1. beledigingen of bedreigingen via internet of facebook (slachtoffers = 33,7%);
2. iemand misleiden door zich als iemand anders voor te doen en bijvoorbeeld bestellingen te doen op diens naam (slachtoffers = 27,3%);
3. roddels verspreiden via internet of gsm (slachtoffers = 18,9%);
4. in iemands inbox inbreken en het paswoord veranderen (slachtoffers = 15,9%);
5. opzettelijk een virus doorsturen (slachtoffers = 14,8%).

Waarom cyberpesten?³¹

Jongeren experimenteren en gaan opzoek naar zichzelf. Hiervoor is de sociale media het ideale medium. Het biedt vele mogelijkheden om dit te realiseren. Hiernaast creëert de technologie een illusie van onzichtbaarheid doordat men een andere identiteit kan aannemen. Iemand die via de nieuwe technologie pest durft vaak dingen te doen of te zeggen die ze veel minder waarschijnlijk in de 'echte' wereld zouden doen of zeggen. Door het feit dat ze niet voor zichzelf moet uitkomen zijn de pestkoppen minder geremd. Zoals al eerder vermeld is het cyberpesten harder dan het klassiek pesten, de confrontatie ontbreekt immers.

Een ander element dat cyberpesten zo aantrekkelijk maakt is de makkelijke toegankelijkheid van de technologische middelen. Als je iemand persoonlijk wil pesten moet je die persoon al opzoeken en het geschikte moment afwachten. Bij het pesten via de technologische weg kan je onmiddellijk naar het middel, computer of gsm, grijpen en direct starten met pesten. In een paar seconden tijd heb je een virus, een dreigmail, een beledigend sms,... verstuurd. Dit zorgt ervoor dat jongeren in mindere mate gaan nadenken over hun gedragingen. Ze zorgen er vaak wel voor dat ze anoniem kunnen blijven, maar voor de rest worden er geen plannen gemaakt. Ze gaan impulsief te werken wanneer ze gaan pesten.

Doordat het slachtoffer fysiek afwezig is weet de pester niet welk effect zijn gedrag heeft op het slachtoffer. Het is dus veel gemakkelijker om brutaal te zijn.

Een laatste reden is het zeer weinig ingrijpen bij de pesterijen. 'Ik kan toch niet gesnapt worden' denken de pesters en 'de dader zal toch nooit gevonden worden' denken de slachtoffers. Zoals vermeld in 3.3., kenmerken van cyberpesten, gaat het slachtoffer niet snel

30 Child Focus. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. <http://www.clicksafe.be/jongeren/?q=cyberpesten>.

31 Gielen, G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>

iemand vertellen over de pesterijen die hij meemaakt. De daders weten dit en maken er dus gebruik van. Cyberpesters hebben niet altijd noodzakelijk een probleem: ze doen het als grapje of uit verveling. Zo zeggen ze soms dat ze niet wisten wat te doen. Het kan ook zijn dat ze wel een probleem hebben en het doen uit wraak en jaloezie of ze hebben niet genoeg sociale- of oplossingsvaardigheden.

4.6. *Gevolgen van cyberpesten bij jongeren*³².

Cyberpesten kan verregaande gevolgen met zich meebrengen. De gevolgen mogen zeker niet worden geminimaliseerd. Vaak zien ouders en leerkrachten enkel de meest dramatische incidenten van pesten en cyberpesten. Elke vorm van cyberpesten ondermijnt het zelfvertrouwen van jongeren, ook de minst erge. Maar als jongeren zowel in 'het echte leven' als online worden gepest lopen ze de meeste schade op. Cyberpesten heeft zo een grote inpakt vanwege het anonieme karakter, het indringende karakter (niet enkel op school, maar ook thuis), de reikwijdte (het aantal toeschouwers is groter) en het onomkeerbare karakter (foto's/filmpjes op internet kan je moeilijk terughalen³³).

Onderzoek toont aan dat drie keer zoveel jonge mensen die gecyberpest werden via internet symptomen vertoonden van depressiviteit in vergelijking tot niet-slachtoffers³⁴.

Veel jongeren houden het voor zichzelf als ze worden gecyberpest met de reden dat ze ervan uitgaan dat ouders en/of leerkrachten hen toch niet zouden begrijpen en/of helpen.

4.7. *Besluit*

Cyberpesten is veel ingrijpender dan het klassieke 'gewone' pesten. Het slachtoffer wordt overall gepest en voelt zich nergens meer veilig. Zelfs thuis niet!

Er zijn zoveel mogelijkheden in het cyberpesten dat de pester het maar voor het kiezen heeft. Voor de pester is het veel gemakkelijker om te cyberpesten, omdat hij anoniem kan blijven. Al weet het slachtoffer wie de dader is, toch gaat de pester meer durven langs de digitale weg dan face-to-face (leuke woordspeling met facebook) met het slachtoffer.

Cyberpesters en cyberslachtoffers hebben dezelfde psychologische kenmerken en relaties:

32 Gielen, G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be> ; Delver, B., Hop, L.(2007), *Pesten is laf, Cyberpesten is laffer*. Haarlem: Vives Media B.V., 1ste druk.

33 Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, redactie Klasse, 'Cyberpesten' in online Klasse [WWW]. <http://www.klasse.be/leraren/archief.php?id=12130>.

34 Vandebosch, H. , Van Cleemput, K., Mortelmans, D., Walrave, M., (2006), *Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen*, studie in opdracht van het viWTA, Brussel. P. 43.

- er is weinig controle door ouders wat betreft gsm- en internetgebruik;
- ze hebben een lagere scholingsgraad (komen meestal uit het beroepsonderwijs);
- ze hebben beide symptomen van depressiviteit.

Veel te weinig slachtoffers vertellen iemand wat er aan de hand is. Als leerkracht is het dus noodzakelijk om de signalen te herkennen en alles goed in te schatten.

5

6 Preventie en aanpak

6.1. Inleiding

Het is noodzakelijk om in de school een preventief plan te hebben rond cyberpesten. Uit voorgaand hoofdstuk hebt u kunnen opmaken dat cyberpesten een groot probleem is en zeer zware gevolgen kan hebben. Door er preventief aan te werken kan de kans op cyberpesten al verminderd of verkleind worden.

Naast het nemen van preventieve maatregelen moet er door de school ook op voorhand nagedacht worden over hoe men zal omgaan met pestgedrag en welke acties men kan ondernemen indien pestgedrag opgemerkt of gemeld wordt. Er moet een duidelijke code ontwikkeld zijn waar geen enkele vorm van pestgedrag wordt getolereerd.

Om de preventie en aanpak te bespreken werk ik volgens de preventiepiramide van professor J. Deklerck. In totaal bespreek ik in volgend puntje 4 niveau's.

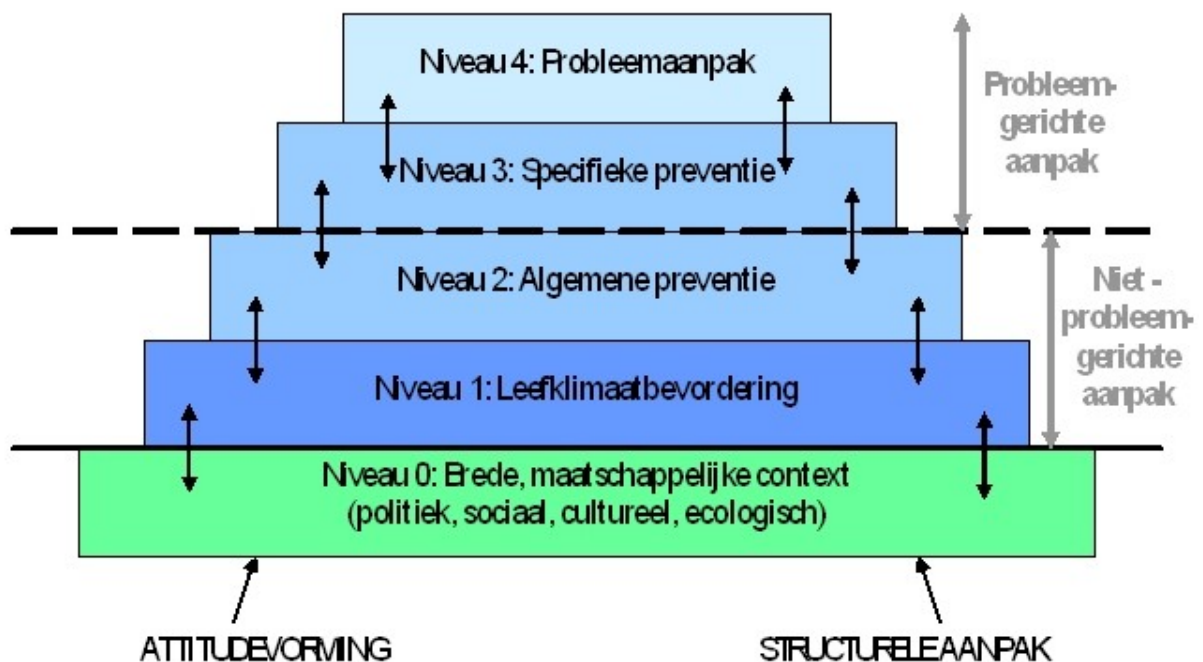
Aanpak van (cyber)pesten

Preventiepiramide (J. Deklerck)³⁵

Vertrouwensleerkracht

Pestactieplan

Positief schoolklimaat creëren.

- Sensibiliseren van ouders en leerkrachten.
- Betrokkenheid van ouders stimuleren.
- Sensibiliseren van leerlingen.

- nauw toezicht over het gebruik van de computers op school
- filter software op alle computers
- goede anti-cyberpest regels in het schoolreglement

6.2. Wat kan de school doen ter preventie?³⁶

Leerkrachten weten vaak niet wat te doen met het nieuwe fenomeen 'cyberpesten'. Het is zeer belangrijk om zoveel mogelijk preventief te werken en een goed anti-cyberpestbeleid in elkaar te steken.

Eerst en vooral is het belangrijk om een positief schoolklimaat te creëren voor de leerlingen (niveau 1). Ze moeten zich goed in hun vel voelen en weten dat ze bij iemand terecht kunnen als ze met problemen zitten bijvoorbeeld een peter- en meterschap of een vertrouwensleerkracht (niveau 2 en 3). Als leerlingen zich goed voelen gaan ze minder snel pesten.

Hieronder som ik nog enkele elementen op om cyberpesten te voorkomen.

- Spoor ouders aan betrokken te zijn bij hun kinderen (niveau 2).

Hiermee bedoel ik dan natuurlijk dat de ouders vooral betrokken moeten zijn bij het gsm- en internet gebruik van hun kinderen. Dit kan in de eerste plaats door de ouders zelf beter met internet te leren werken.

Het is dus geen slecht idee om op school computer- of internetlessen te organiseren voor de ouders.

- Organiseer vorming rond cyberpesten voor ouders en leerkrachten (niveau 2).

Voor zowel de ouders als de leerkrachten is het belangrijk te weten wat cyberpesten juist is en hoe ze het kunnen voorkomen. Leren hoe ze zich in een probleemsituatie moeten gedragen en weten wat ze kunnen doen hoort hier ook bij.

- Leer de leerlingen wat cyberpesten is (niveau 2).

De jongeren moeten zich bewust worden van wat de gevolgen zijn van cyberpesten voor het slachtoffer en dat cyberpesten opgespoord en bestraft kan worden. Achter elke computer zit

36 WiredKids, Inc., 'prevention' in informatieve site rond het stoppen van cyberpesten [WWW]. <http://www.stopcyberbullying.org/>. ; Delver, B., Hop, L.(2007), Pesten is laf, Cyberpesten is laffer. Haarlem: Vives Media B.V., 1ste druk. P. 97-103; Gezinsbond i.s.m. Child Focus, 'tips cyberpesten' in informatieve site rond een veilig internet gebruik [WWW]. <http://www.veiligonline.be/tipscyberpesten>. ; VANDEBOSCH H. & VAN CLEEMPUT K. *Samenvatting: Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen*. viWTA, Brussel, 2006. p 9 .

namelijk een persoon met gevoelens, die zich zeer zwaar gekwetst kan voelen door dingen die via internet gebeuren.

Ook moeten de leerlingen weten wat ze kunnen doen als ze zelf gecyberpest worden. Geef hen verschillende tips mee om veilig te internetten en geef de leerlingen bijvoorbeeld een bladwijzer mee waarop meerdere meldpunten staan om (cyber)pesten aan te geven.

Deze lessen kunnen vakoverschrijdend werken met ICT. Eén van deze eindtermen slaat op veilig, verantwoord en doelmatig gebruik van ICT. Hieronder vallen verschillende competenties en attitudes, zoals nauwkeurig en verzorgd werken, zorg dragen voor apparatuur en software, alertheid voor schadelijke of discriminerende inhoud, ... ³⁷

- Hou een nauw toezicht over het gebruik van de computers op school (niveau 3).

Wat je als school kan doen is per computer een lijst bijhouden wie er deze gebruikt heeft en wanneer. Zo kan je na misbruik gemakkelijk de dader opsporen en deze sanctioneren. Een zelf opgestelde lijst kan je ook weer terug vinden in het hoofdstuk 'praktijk'.

Zorg er ook voor dat er voortdurend toezicht is wanneer er één of meerdere computers worden gebruikt. Dit is ook nodig om ervoor te zorgen dat de lijst correct wordt ingevuld.

- Gebruik filter software op alle computers waarop leerlingen kunnen werken (niveau 3).

De filtersoftware gaat ervoor zorgen dat leerlingen op bepaalde sites niet terecht kunnen. Het herkent en blokkeert sites, chatprogramma's of e-mails met een schadelijke context. Een voorbeeld hiervan is <http://www.filterinternet.nl/>.

Zorg ook dat de computers goed beveiligd zijn tegen virussen en dergelijke.

- Zorg voor goede anti-cyberpest regels in het schoolreglement (niveau 3).

Bijna elke leerling heeft tegenwoordig een eigen gsm en op school worden er regelmatig werkjes gemaakt op de computer. Juist hierom is het belangrijk dat er concrete regels omtrent het gebruik van zowel gsm als computer worden opgesteld.

De regels moeten zeer duidelijk geformuleerd worden zodat ze verstaanbaar zijn voor iedereen. In mijn hoofdstuk van praktijk kan u opgestelde regels terug vinden.

Het is niet alleen belangrijk om regels op te stellen, maar ook om duidelijk te maken wat de sancties zijn als deze regels niet worden opgevolgd.

De voorspelbaarheid van het ingrijpen na ongewenst gedrag kan de sleutel zijn om dit gedrag in te tomen.

- Zorg voor een goed pestactieplan op school (niveau 2 en 3).

(Zie bijlage 2)

37 Persmededeling Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming, ' Scholen krijgen tips om cyberpesten te voorkomen.

<http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/archief/2007/2007p/1008-veilig-ICT.htm>.

6.3. Hoe kan cyberpesten aangepakt worden (niveau 4)?³⁸

De aanpak van cyberpesten kan niet los gezien worden van het algemeen beleid voor het klassieke pesten.

Hier noem ik de algemene maatregelen op bij een (cyber)pestprobleem.

(cyber)pesten aanpakken moet gebeuren op 3 niveaus: individueel niveau, klasniveau, schoolniveau.

6.3.1. Individueel niveau

- Het slachtoffer
 - ✓ Neem zijn verhaal ernstig. Er moet aandacht geschonken worden aan zijn gevoelens en hij moet volle steun krijgen;
 - ✓ Geef hem zeker nooit de schuld: “Je moet meer voor jezelf durven opkomen”;
 - ✓ Bespreek met hem de stappen die je zal ondernemen;
 - ✓ Beloof geen snelle oplossingen. Cyberpesten is vaak zeer complex;
 - ✓ Zeg hem niet te reageren op de haatmails of –sms’jes. Vaak is de lol er voor de pester dan snel af.

- De pester
 - ✓ Bekijk het gedrag van de persoon apart van de persoon zelf. Het gedrag en de persoon zijn vaak verschillend;
 - ✓ Neem hem apart voor een gesprek en vertel wat je weet;
 - ✓ Kwets of kleiner hem zeker niet;
 - ✓ Maak duidelijk dat je zijn gedrag niet tolereert. Vraag waarom hij het gedaan heeft, dit kan dan eventueel verder begeleid worden;
 - ✓ Maak afspraken met de leerling hoe hij het kan goed maken: wat doe je om het goed te maken, hoe ga je er op letten, wat als het nog gebeurt?
 - ✓

38 Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, redactie Klasse, ‘Pesten’ in online Klasse [WWW]. <http://www.klasse.be/leraren/archief.php?id=2452>. ; X, ‘*De eerste lijn, pesten*’, Klasse voor Leraren, 2008, afl. 189, bijlage p. 11; Child Focus. ‘Informatieve website over cyberpesten’ [WWW]. <http://www.clicksafe.be/leerkrachten/nl/cyberpesten/wat-kan-je-specifiek-doen-bij-cyberpesten/>.

- De ouders
- ✓ Bij de ouders van de dader kan het nieuws beschuldigend overkomen. Vertel wat je weet en leg het pestbeleid van je school nog eens uit. Vertel welke sanctie het kind krijgt;
- ✓ Stimuleer ouders van gepeste kinderen om met hun kind te praten. Stel hen ook gerust door te vermelden dat er zal worden opgetreden;
- ✓ Ontraad de ouders van het gepeste kind om contact te zoeken met de ouders van de pester.
- HERGO
- NO-BLAME APPROACH **Zie bijlage 3 en 4**

6.3.2. Klasniveau

- ✓ Doe een klasgesprek met de leerlingen. Bespreek met hen het verschil tussen pesten en plagen. Leg hen uit wat de gevolgen zijn van (cyber)pesten. Geef hen duidelijk aan dat het gedrag van de dader over de grens ging;
- ✓ Maak met de klas nieuwe afspraken om het opnieuw veilig en aangenaam te maken in de klas;
- ✓ maakte voorstellen en afspraken op.

6.3.3. Schoolniveau

- ✓ Hou al de collega's op de hoogte van (cyber)pestgevallen, praat erover en vraag hun mening;
- ✓ Vraag al de leerkrachten en personeel om uit te kijken en op (cyber)pestgedrag te reageren en het te melden;
- ✓ Schaaf het pestactieplan eventueel wat bij als het nodig is;
- ✓ Als school kan je bij het realiseren van een opvangsysteem voor slachtoffers, daders en hun ouders de hulp invoeren van SASAM (zie bijlage 5).
- ✓

6.4. Wat te doen bij ernstige gevallen?

Als het pesten aanhoudt en in ernstige gevallen kan de lokale of federale politie op de hoogte gebracht worden. Hiervoor is wel 'bewijsmateriaal' nodig. www.ecops.be. Dit is een website beheerd door de FCCU (Federal Computer Crime Unit). U kan meldingen doen van internetgerelateerde problemen of misdrijven.

6.5. Besluit

Er zijn veel mogelijkheden om preventief te werken. Best worden er meerdere methodes gebruikt om een goed resultaat te behalen. Preventief werken is de eerste stap naar een (cyber)pestvrije school!

De aanpak van het (cyber)pesten kan ook op verschillende manieren gebeuren, maar belangrijk is dat er op verschillende niveaus gewerkt wordt en dat alle partijen betrokken worden en blijven.

Bij ernstige gevallen is het mogelijk om dit te melden bij de lokale of federale politie.

Hiervoor moet je wel zorgen voor 'bewijsmateriaal'. Het bijhouden van hatemail- en sms'jes en het maken van screenshots is dus een must als je slachtoffer bent van cyberpesten.

De ouders en de leerkracht moeten goed op de hoogte zijn van het fenomeen cyberpesten en dienen te weten wat ze moeten en kunnen doen bij een cyberpestprobleem. Met hun kennis hierover kunnen ze slachtoffers, leerlingen of hun eigen kinderen, helpen bij een oplossing.

7 Praktijkgedeelte

7.1. Inleiding

In de praktijk wil ik een aantal dingen uitwerken die als doel een preventief karakter hebben als het op cyberpesten aankomt. Dit op klasniveau, individueel niveau (incl. ouders) en schoolniveau.

De leerlingen worden op een gedifferentieerde manier in contact gebracht met wat cyberpesten is en tot wat het in staat zou kunnen zijn. Leerlinggericht werken is noodzakelijk om verdere denkprocessen op gang te brengen.

Voor de leerkrachten en de school wil ik een folder uitwerken en schoolregels opstellen rond het gebruik van gsm en andere moderne technologie.

Voor de ouders zou ik graag een infoavond uitwerken.

7.2. Preventieve les

In dit praktijkgedeelte heb ik ervoor gekozen om het onderwerp cyberpesten aan te pakken met 1 introducerende les en nadien nog twee preventieve lessen waaronder een kwartetspel om de leerlingen al doende

Er wordt in deze les (2 delen) preventief gewerkt met de leerlingen rond cyberpesten. De lesvoorbereidingen zijn terug te vinden als bijlage 6. Deze lessen werden uitgetest in een secundaire school en de analyse van deze test zijn terug te vinden in 5.2.2.

- INLEIDING

De leerlingen spelen in twee groepjes een kwartetspel rond cyberpesten. Één groepje met vier leerlingen en één groepje met vijf leerlingen.

- KERN

Er wordt een klasgesprek gehouden in verband met cyberpesten. Dit gebeurt aan de hand van het daarvoor gespeelde kwartetspel.

- SLOT

De leerlingen maken een collage rond cyberpesten met de (kranten)artikels die ze hebben moeten opzoeken en met tips voor een veiliger internetgebruik + plaatsen waar je terecht kan als je wordt gecyberpest. Deze worden in de school ergens omhoog gehangen.

7.2.1. Kwartetspel³⁹

- Doelstelling

Bij jongeren het thema cyberpesten bespreekbaar maken.

- Materiaal

- Kwartetspel in bijlage (zie bijlage 7).

- Aantal spelers

De klas wordt in twee groepen verdeeld:

één groep van 4 leerlingen

één groep van 5 leerlingen

- Uitleg van de activiteit

De kaarten worden geschud en willekeurig in gelijk aantal over alle deelnemers verspreid.

Om beurt mag men een kaart bij de buur uit het stapeltje trekken. Als men een kwartet met kaarten van dezelfde set heeft, worden deze op tafel gelegd. Wie een kwartet op tafel heeft kunnen leggen, mag een extra kaart uit de stapel van de andere halen. (Men mag vrij kiezen bij welke persoon men een kaart wil trekken) Het is de bedoeling om zoveel mogelijk kwartetten te verzamelen of om uit te spelen.

Na het spelen van het kwartet wordt elke serie van 4 kaarten in groep bekeken en wordt er over gediscussieerd:

Serie 1 : Gevaren van MSN

Heb je hier ervaring mee?

Komt dit bij jongeren die jullie kennen soms of vaak voor?

Serie 2: Cyberpesten

Heb je ervaring met deze vormen van cyberpesten?

Serie 3: Gevolgen van Cyberpesten

Vind je dit ernstig?

Had je gedacht dat er zoveel gevolgen ware of dat deze gevolgen er zouden zijn?

Serie 4: Profielpagina's

Wie heeft er een profielpagina?

Heeft er iemand al problemen mee gehad?

Wat zouden de gevaren kunnen zijn van een profielpagina?

39 Gielen, G. 'Educatief materiaal: zelf ontwikkeld materiaal' in Informatieve website over cyberpesten[WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>.

Serie 5: Cyberpesten via Internet

Kennen jullie dit?

Hebben jullie dat zelf al eens gedaan?

Is er iemand hiervan al eens slachtoffer geweest?

Serie 6: Reacties op pesten via chat

Hoe zouden de meeste jongen reageren? Waarom?

Serie 7: Wat doet cyberpesten met je ?

Herkennen jullie dit bij jezelf of bij een vriend(in)?

Serie 8: Iemand uit de klas/leefgroep wordt gecyberpest ...

Wat zouden jullie eraan doen?

Wat zou je willen dat iemand anders doet als jij wordt gecyberpest?

7.2.2. Analyse lessenpakket

Na een goed voorbereide uitwerking van de lessen en na veel opzoekwerk was het de bedoeling dat deze lessen werden uitgetest in de praktijk. Wegens mijn toch wel aparte studietraject kwam ik in een situatie terecht waarbij al mijn stageperiodes reeds zijn afgewerkt vorig academiejaar. Daarmee wil ik zeggen dat mijn onderzoeksproject het enige is wat ik dit academiejaar nog moest vervolledigen. Mijn buitenschoolse activiteiten zijn van die aard dat ik onmogelijk dit jaar zelf een plaats kon zoeken waar ik mijn lessen op een degelijke manier kon uitproberen. Net daarom heb ik besloten beroep te doen op een kennis van mij die ook leerkracht secundair onderwijs is van beroep. Ken Hertogs is 24 jaar en geeft les in de school Xaveriuscollege te Borgerhout. Hij heeft deze 3 lessen in maart (gespreid over twee maandagen) uitgetest in een 2^e jaar secundair. Volgende mail stuurde hij me nadien terug.

Hey Jens,

Ik heb die lessen van je eindwerk gegeven in mijn klas. Over de gehele lijn werd dit goed opgenomen door die gasten. Je zou er van verstedd staan hoeveel ze weten over heel dat internetgedoe. Het inleidende lesje stak wel goed ineen. Het filmpje vonden ze heel confronterend en is niet echt iets nieuws hier in de buurt van Antwerpen. Wel heb ik langer dan voorzien een discussie gehad met een bepaald deel van de klas over de grens tussen plagen en pesten. Dit is duidelijk iets waar leerlingen meestal verschillende meningen over hebben. Het slot van die les heb ik dus niet meer kunnen geven. Maar dat was geen probleem om verder te gaan met het kwartetspel en daarna de collage. Het kwartetspel vond ik origineel en was voor mij als leerkracht heel makkelijk om mee te werken. De kaartjes zorgden voor duidelijkheid en structuur. Hier moet ik ook wel weer de opmerking geven dat de voorziene tijd te kort was. In het algemeen heb ik het gevoel dat deze lessen moeten gespreid worden over een vijftal uren in plaats van over 3 lessen. Maar eerlijk gezegd heb ik het liever zo dan andersom! ☺. De tweede les vond ik persoonlijk de leukste. De laatste(derde) les was vooral voor de leerlingen leuk... ze zijn dan misschien al wel dik 16 jaar, maar collages maken is voor hen gewoon fun. Wel is het zo dat ik misschien zelf wat meer artikels had moeten meenemen. Want niet elke leerling is zo plichtsbewust om zijn agenda in te vullen, laat staan na te kijken tegen de volgende les. Maar buiten een licht chaosmoment was ook deze les zeer leerrijk!

Algemeen vond ik dit lessenpakket zeker nuttig en vernieuwend. Leerlingen hebben nood aan dit soort info, en als dat dan op deze manier kan gegeven worden is dat alleen maar leuk voor leerkracht en leerlingen. Want meer dan de website van clicksafe wordt er ons als leerkracht niet meegegeven omtrent dit onderwerp.

Mvg,

Ken Hertogs

7.3. Brief voor de directie

Geachte Mevrouw,
Geachte Heer,

Pesten is iets dat er altijd al geweest is. Op school wordt er dan ook vaak een antipestbeleid opgesteld.

Alles evolueert, zo ook het pesten. Cyberpesten is een groot probleem waarmee jongeren te maken krijgen, daarom is het ook zo belangrijk om hier als school preventief aan te werken. De beste werkmethode is een integratie van de aanpak van cyberpesten in het schoolreglement of het antipestbeleid.

Om de leerlingen duidelijk te maken dat cyberpesten op school niet geduld wordt zijn duidelijk schoolregels nodig.

Naar aanleiding van mijn onderzoeksproject heb ik enkele schoolregels opgesteld die kunnen gebruikt worden, mits aanpassing, in uw schoolreglement.

Schoolregels:

- ✓ Net als op alle privéterreinen is het op de school ten allen tijde verboden om beeld- en geluidsopnamen te maken zonder vooraf de toestemming te vragen van de geportretteerde (wet op de privacy).
- ✓ Pestgedrag wordt door de school afgewezen. Hieronder valt ook het digitaal pesten: cyberpesten via internet of gsm. (Cyber)pesten heeft directe invloed op de sfeer, op de omgang met medeleerlingen en op de prestaties op school. (Cyber)pesten is een grote inbreuk op het welbevinden van iedereen. Daarom is het een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de school en ouders om (cyber)pesten te voorkomen.
- ✓ Gebruik van camera en gsm zijn niet toegelaten op de school. Deze blijven tijdens de schooluren af staan en in de boekentas of locker.
- ✓ Indien je als leerling ge(cyber)pest wordt, signaleer dit dan zo snel mogelijk aan de leerlingbegeleiding. Ook wanneer je getuigen bent van pesterijen vragen we je dit te melden.

Zorg dat je als school ook het cyberpesten integreert in het pestactieplan!

De leerlingen moeten met hun problemen bij een vertrouwenspersoon terecht kunnen. Een goed initiatief is het oprichten van een pestwerkgroep. Leerlingen zouden bijvoorbeeld in een brievenbus hun briefjes kunnen posten als ze te maken hebben met pesterijen en zo in contact komen met de pestwerkgroep.

Stop het cyberpesten!

9 5.4. Info voor ouders⁴⁰

✓

10 Op de website www.clicksafe.be kunnen ouders terecht voor alle informatie die ze nodig hebben om hun kind te beschermen tegen de nadelen van al die sociale media. Leuke actie zou kunnen zijn dat de ouders de affiche van 'veilig chatten'(zie bijlage 8) naast de computer/laptop legt, of ze boven de computer ophangt. Zo blijven zowel ouders als kinderen attent voor de gevaren van het internet.

11

12 5.5. Besluit

Leerlingen hebben een extra stimulans nodig om verder na te denken over cyberpesten. Om verder over iets na te denken moet allereerst de betrokkenheid groot zijn. Daarom koos ik voor een kwartetspel te introduceren, gevolgd door een collage. Een groot deel van deze les is reeds gebruikt door verschillende leerkrachten. Uit ervaringen en navraag is me duidelijk geworden dat een lesslot minstens even belangrijk is als het begin en de kern van de les. Daarom heb ik een persoonlijk idee toegevoegd om een collage te laten maken op het einde van de les.

Aangezien ik mijn laatste stageperiode vorig academiejaar heb volbracht en ik dit onderzoeksproject reeds in januari indien, heb ik niet geopteerd om deze les zelf in praktijk uit te testen. Feit is wel dat het grootste deel van de les reeds een bestaande formule was. Met de achterliggende informatie uit hoofdstukken één, twee, drie en vier denk ik dat de manier waarop de les gebracht wordt een grote toegevoegde waarde kan hebben. En als ik de kans krijg om ooit voor een klas te staan waar cyberpesten ter sprake kan/mag of moet komen zal ik niet nalaten deze verworven informatie te gebruiken.

⁴⁰http://www.clicksafe.be/ouders/uploads/downloads/Verso_CHATTEST_NL_Scherm_Resolutie.pdf

Algemeen besluit

Of ik nu begrijp waarom mijn neef zijn e-mailadres veranderde? Natuurlijk!

Vraag blijft wel of dat het probleem zich zo gaat oplossen. Waarschijnlijk niet, want na dit onderzoeksproject te maken ben ik tot de conclusie gekomen dat cyberpesten niet iets is dat één probleem is met één oorzaak en één oplossing. Het gaat veel verder dan dat. Het is een abstract web waarin sociale media en sociale hiërarchie een belangrijke rol spelen.

Zelf ben ik niet iemand die fanatiek geïnteresseerd is in de nieuwste technische snufjes of de I-pad's van vandaag de dag. Daarom werd het voor mij een leerrijke ervaring om even na te gaan welke nieuwigheden worden gebruikt om bijvoorbeeld ... te pesten. Facebook en chatrooms zijn niet langer onbekend terrein voor mij.

Wat al helemaal niet onbekend was voor mezelf is 'pestgedrag'. Niet dat ik zelf een geduchte pestkop of gepeste ben of ben geweest, maar het is wel zo dat ik sinds één van mijn eerste stagelessen geweldig geïnteresseerd ben geraakt in het waar, waarom en hoe gepest wordt. Het is geen ver-van-mijn-bed-show zoals vele leerkrachten en ouders wel degelijk denken. Neen, het overkomt een groot deel, om niet te zeggen iedereen, van de bevolking. Het zou zonde zijn om er niet eens grondig over na te denken. Zeker nu, met de sociale media die een leuke variatie is voor pesters om pestgedrag te vertonen. Het achterhalen van de oorzaken, manieren en oplossingen van cyberpesten was voor me de grootste doelstelling in dit onderzoeksproject. De oplossingen zijn geen definitieve acties, maar bestaat eerder uit een preventieve aanpak zowel in school als thuis. Zo zijn er in het onderzoeksproject een aantal dingen naar voren gekomen die zowel op klasniveau, schoolniveau en thuis kunnen worden uitgewerkt, dit om cyberpesten en zijn gevolgen te verminderen of zelfs te stoppen.

Wat me eerlijk gezegd het meeste boeide was het feit dat zowel jongens als meisjes ernstig pestgedrag kunnen vertonen. Ik moet zeggen dat ik hier eerst een minder genuanceerdere mening over had. Mijn laatste stageperiode heb ik volbracht in de technische school VTST (Vrije Technische Scholen Turnhout). Hier kwam ik veelvuldig in aanraking met pestgedrag en doordat hier bijna uitsluitend jongens aanwezig waren was het me aanvankelijk wel duidelijk dat jongens de hoofdvogel afschoten als het om pesten ging. Maar daar sloeg ik de bal grondig mis, want na onderzoek kwam ik tot de conclusie dat meisjes, zij het onder een andere noemer, minstens evenveel pestgedrag vertoonde. Dit evenwicht is er gekomen door onder andere de sociale media.

Ik ben blij dat dit onderwerp onder mijn aandacht is gekomen. Ik heb ongelooflijk veel bijgeleerd op verschillende vlakken. Zo neem mijn taak als partner van externen veel ernstiger op dan voorheen. Het is namelijk onmogelijk om als leerkracht alleen het probleem 'cyberpesten' op te lossen. Hiervoor is er een nauwe samenwerking nodig met externe instanties, ouders en het schoolteam. You never walk alone!

Bijlagen

-
-

1) Wetgeving

*Strafwetboek*⁴¹

- Stalken
-

“[Art. 442bis](#). (ingevoegd bij <W 1998-10-30/34, art. 2, Inwerkingtreding : 27-12-1998>) Hij die een persoon heeft belaagd terwijl hij wist of had moeten weten dat hij door zijn gedrag de rust van die bewuste persoon ernstig zou verstoren, wordt gestraft met gevangenisstraf van vijftien dagen tot twee jaar en met geldboete van vijftig frank tot driehonderd frank of met een van die straffen alleen.

Tegen het in dit artikel bedoelde misdrijf kan alleen vervolging worden ingesteld op een klacht van de persoon die beweert te worden belaagd.”

-
- **Cyberpesten valt duidelijk onder belaging (stalken), want de rust van het slachtoffer wordt ernstig verstoord.**
- **Straf: 15 dagen tot 2 jaar gevangenis straf en/of een geldboete van 1,24 euro tot 7,44 euro.**

-
- Hacken van informaticasysteem
-
- “[Art. 550bis](#). <ingevoegd bij W 2000-11-28/34, art. 6; Inwerkingtreding : 13-02-2001> § 1. Hij die, terwijl hij weet dat hij daar toe niet gerechtigd is, zich toegang verschaft tot een informaticasysteem of zich daarin handhaaft, wordt gestraft met gevangenisstraf van drie maanden tot een jaar en met geldboete van zesentwintig frank tot vijftientwintig duizend frank of met een van die straffen alleen.”

- Een manier van cyberpesten is het binnendringen in programma’s van het slachtoffer en hierin gegevens veranderen (bv. MSN).
- **Straf: 3 maanden tot een jaar gevangenisstraf en/of een geldboete van 0,64 euro tot 619,73 euro.**

-
-
-
-
-
-
-

41 <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>

-
- Zonder toestemming data manipuleren
-
- **“Art. 550ter. <ingevoegd bij W 2000-11-28/34, art. 6; Inwerkingtreding : 13-02-2001> § 1. (Hij die, terwijl hij weet dat hij daartoe niet gerechtigd is, rechtstreeks of onrechtstreeks, gegevens in een informaticasysteem invoert, wijzigt, wist of met enig ander technologisch middel de normale aanwending van gegevens in een informaticasysteem verandert, wordt gestraft met gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot vijftienduizend euro of met één van die straffen alleen.”**
- **Het veranderen of wissen van gegevens in het slachtoffer zijn programma’s, computer of gsm hoort hier zeker in thuis.**
- **Straf: 6 maanden tot 3 jaar gevangenisstraf en/of een geldboete van 26 euro tot 25000 euro.**
-

Wet op de privacy⁴²

•
“Art. 2. Iedere natuurlijke persoon heeft in verband met de verwerking van persoonsgegevens die op hem betrekking hebben, recht op bescherming van zijn fundamentele rechten en vrijheden, inzonderheid op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer.”

“Art. 5. Persoonsgegevens mogen slechts verwerkt worden in één van de volgende gevallen :

a) wanneer de betrokkene daarvoor zijn ondubbelzinnige toestemming heeft verleend;

“Art. 6. §1. De verwerking van persoonsgegevens waaruit de raciale of etnische afkomst, de politieke opvattingen, de godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging of het lidmaatschap van een vakvereniging blijken, alsook de verwerking van persoonsgegevens die het seksuele leven betreffen, is verboden.”

42 <http://www.e-privacy.be/privacywet.pdf>

2) Pestactieplan

Sensibiliseer

Wie?: directie, leerkrachten, andere schoolpersoneel, ouders en leerlingen

Hoe?: video, cijfers, infoavonden, vragenlijst,...

Werkgroep

Vrijwillige leerkrachten die ondersteuning bieden aan de leerlingen.

Maak afspraken over gezonde omgangsvormen en/of werk rond communicatierechten

Maak iedereen bewust dat pesten = helpen en klikken ≠ helpen

Zorg voor een vertrouwenspersoon/ personen en/of meldpunt

Dit kunnen ook medeleerlingen zijn (peter- en meterschap)

Kies een curatieve aanpak

No blame-methode, HERGO of opgeleide bemiddelaars.

Zorg op de eerste schooldag al voor duidelijkheid: PESTEN KAN NIET!

Begeleid de klas als groep, train regelmatig de sociale vaardigheden van de leerlingen,...

Maak een veilige plek op school

Pestvrije zone waar de leerlingen zich kunnen ontspannen en zich goed voelen.

Zoek zinvolle invulling van dode momenten

Laat de leerlingen voorstellen binnenbrengen en hou hier rekening mee. De opvulling van de dode momenten zal ervoor zorgen dat ze zich niet gaan vervelen en dus minder snel gaan pesten.

Hou tijdens de pauzes effectief toezicht

Observeren van de leerlingen en hun gedrag is hierbij belangrijk.

Evalueer het pestactieplan en stuur bij waar nodig

3) NO BLAME⁴³

No blame ziet pesten als een groepsprobleem. De feiten die zich voordoen zijn niet het belangrijkste, maar wel de gevoelens van het slachtoffer. Deze methode kan alleen gebruikt worden als het slachtoffer akkoord gaat met een straffeloze aanpak van de pester. Het proces verloopt in 7 stappen:

Praten met het slachtoffer

Een leerkracht praat met het slachtoffer over zijn gevoelens en vraagt de namen van de pester(s). Zoals eerder al vermeld zijn feiten niet belangrijk.

Het slachtoffer kan zijn gevoelens weergeven in de vorm van een knutselwerk, tekening, gedichtje,...

Bij elkaar brengen

De leerkracht brengt een zestal pesters, meelopers, stille getuigen en 'behulpzame' leerlingen' bij elkaar. Zelf vertegenwoordigd de leerkracht het slachtoffer.

Waarom?

In het gesprek met de groep hierboven vermeld legt de leerkracht uit wie zich slecht voelt in de klas en waarom dit zo is. Hierbij wordt het werkstukje van het slachtoffer getoond om het concreet te maken.

Belangrijk: details, feiten en beschuldigingen komen NIET aan bod!

Samen verantwoordelijk

De leerkracht benadrukt dat er geen straffen volgen. Ze zijn enkel bijeen om het probleem op te lossen.

Ze zijn samen verantwoordelijk voor een beter gevoel te geven aan het slachtoffer.

Voorstellen

De groep geeft zelf voorstellen om het slachtoffer beter te laten voelen. Deze voorstellen gebeuren enkel in de ik-vorm: "Ik zal niets doen, ik zal hem/haar met rust laten,...". De ideeën mogen niet van de leerkracht komen.

Uitvoeren

De groep voert in de volgende week de voorstellen uit. Het uitvoeren hiervan wordt ook gecontroleerd door de leerkracht.

Elk kind apart

Na een week spreek de leerkracht elk kind apart. Het slachtoffer komt eerst en verteld hoe de week voor hem verlopen is. Als de leerkracht opmerkt dat het pesten niet gestopt is wordt er een nieuwe groepsbijeenskomst gepland. Eventueel met een andere samenstelling.

43 X, 'De eerste lijn, pesten', Klasse voor Leraren, 2008, afl. 189, bijlage p. 11

4) HERGO⁴⁴

HERGO staat voor HERstelgericht GroepsOverleg. Hier gaan dader(s), slachtoffer(s) en hun steunfiguren (ouders, vrienden) met een neutrale hergo-deskundige op zoek naar manieren om de schade te herstellen. Voorwaarde hier is dat de dader erkent dat hij in de fout gegaan is.

Het is enkel geschikt voor ernstigere incidenten en verloopt in 5 stappen:

Voorwaarden

Tijdens een voorbereidend gesprek gaat de bemiddelaar na of de voorwaarden voor een HERGO voldaan zijn.

- ✓ Er zijn ernstige aanwijzingen van schuld;
- ✓ De jongere verklaart de feiten niet te ontkennen;
- ✓ Het slachtoffer werd geïdentificeerd.

De bemiddelaar legt de bedoeling en het verloop uit aan al de deelnemers.

Verduidelijking

Bij de start krijgt elke partij de kans om zijn aandeel in het incident te verduidelijken. Ook gedachten en gevoelens horen hierbij.

Plan zoeken

De deelnemers zoeken samen een plan om de schade te herstellen: ze maken afspraken, ook over wie toezicht houdt over de uitvoering van het plan.

Herstelplan

De moderator zet de afspraken op papier en alle deelnemers ondertekenen het herstelplan.

Hapje en drankje

Bij een afsluitend hapje en drankje krijgt informeel contact een kans.

44 X, 'De eerste lijn, pesten', Klasse voor Leraren, 2008, afl. 189, bijlage p. 11

5) SASAM⁴⁵

6)

Pesterijen op school. De bron van al het kwaad?

Tijdig ingrijpen is hier de boodschap.

Kinderen leren dat pesten niet kan en mag is misschien wel de oplossing voor het probleem van pesterijen naar de toekomst toe.

Ook hier is er nood aan hulp, zowel voor de slachtoffers, de daders, hun ouders, de leerkrachten en de schooldirectie.

Een onafhankelijk meldpunt waar iedereen met zijn klachten discreet terecht kan en van waaruit vertrouwenspersonen de zaken proberen op te lossen is geen overbodige luxe, maar een noodzaak.

SASAM vult de werking als extern vangnet als volgt in:

- ✓ Hulp aan slachtoffers van alle pesterijen ;
- ✓ Hulp bij dossierbehandeling.;
- ✓ Telefonische opvang;
- ✓ Bemiddelingen.

SASAM biedt de school ook hulp bij het realiseren van een opvangsysteem voor slachtoffers, daders en hun ouders.

- Welk belang heeft opvang voor slachtoffers?
 - ✓ Het slachtoffer kan bij een vertrouwenspersoon terecht ;
 - ✓ Het slachtoffer voelt zich ernstig genomen;
 - ✓ Het slachtoffer voelt zich niet meer geïsoleerd;
 - ✓ Het slachtoffer kan een formele klacht neerleggen.
- Hoe wordt deze slachtofferopvang georganiseerd?
 - ✓ Aanstellen van een vertrouwenspersoon.
 - ✓ De vertrouwenspersoon is een luisterend oor voor al de slachtoffers van machtsmisbruik binnen de school;
 - ✓ De vertrouwenspersoon neemt het op voor het slachtoffer steunt hem en helpt hem bij het indienen van een formele klacht;
 - ✓ De leerlingen moeten hun vertrouwenspersoon kunnen kiezen;
 - ✓ De vertrouwenspersonen moeten vlot aanspreekbaar zijn

45 www.sasam.be

- ✓ Oprichten van een klachtencommissie en samenstellen van een klachtenprocedure.
 - ✓ Een klachtencommissie bestaat uit een extern organisme dat volgens een vastgestelde procedure klachten van ouders en leerlingen tegen de school behandelt en daarover uitspraak kan doen;
 - ✓ Het inschakelen van een klachtencommissie is het uiterste middel als al de rest geen effect had;
 - ✓ De schoolleiding moet de uitspraken van de commissie accepteren en deze uitspraken moeten aanleiding geven tot het nemen van maatregelen;
 - ✓ Het slachtoffer moet voor de klachtencommissie aantonen dat alle andere mogelijkheden al gebruikt zijn;
 - ✓ De procedure voor het behandelen van klachten moet dus duidelijk omschreven zijn en door iedereen gekend zijn.

e-mail: mail@sasam.be

post: SASAM, Hasseltsebaan 40, B-3290 Diest

7)

8) Lesvoorbereiding

TIMING

**DOELSTELLINGEN
LEERINHOUDEN
ONDERWIJS- EN LEERACTIVITEITEN (STRATEGIE)
MEDIA EN WERKVORMEN
I. Inleiding**

10'

De leerlingen kunnen op een visuele manier kennismaken met het onderwerp cyberpesten.

http://www.youtube.com/watch?v=M2CZx_eHbGE&feature=related

introdactie filmpje dat het onderwerp cyberpesten zichtbaar maakt en confronteert de klas met de problematiek die ze de komende lessen gaan bespreken.
Daarna worden er vragen gesteld naar leerlingen hoe ze hierover denken en wat er eventueel herkenbaar is voor hen

Filmpje cyberpesten

Welk onderwerp willen ze in het filmpje aanhalen?

Waarom zouden ze deze jongen pesten?

Hoe doen ze dat?

Herken je dit verhaal? Heb je voorbeelden die je zelf ooit hebt meegemaakt of gezien?

Hoe sta je tegenover gsm en internet?

Filmpje

OLG

II. Midden

Fase 1

10'

De leerlingen kunnen via een klassikale discussie het onderwerp uitdiepen en verschillende invalshoeken interpreteren en verwerken.

Voor gepesten is het doorgaans veel erger en harder als ze via internet gepest worden, ouders kunnen veelal anoniem blijven. Leerlingen gaan onderling discussiëren of dit ook werkelijk zo is.

De lkr gaat met de groep een discussie voeren aan de hand van herkenbare ervaringen.

Richtvragen discussie.

- Hoe belangrijk is identiteit bij gepesten of pesters?
- Zou je zelf willen dat je de gepeste kent?
- Zou je zelf willen dat als je gepest werd de pester kende?
- Vind je pesten via internet juist meer of minder erg dan 'gewoon' pesten?

OLG

Fase 2

10'

De leerlingen kunnen het verschil tussen pesten en plagen duidelijk inschatten.

De lkr bespreekt met de

leerlingen het verschil tussen pesten en plagen via Internet.

Zie inhoud
OLG

Fase 3

15'

De leerlingen kunnen aan de hand van verschillende situaties de grens tussen pesten en plagen markeren.

De lkr legt de leerlingen een paar situaties voor met de vraag: is dit pesten of plagen? Daarna beargumenteren de lln ook hun keuze.

PLAGEN	PESTEN
- Onschuldig	- Met voorbedachte rade
- Gelijke machtsverhouding	- Ongelijke macht
- Wisselend slachtoffer	- Hetzelfde slachtoffer
- 1 tegen 1	- Groep tegen individu
- Geplaagde blijft in groep	- Isolatie van slachtoffer
- Weinig nadelige gevolgen	- Zware gevolgen
- Vlug vergeten	- Moeilijk herstel

Situaties:

Situatie 1: Jan stuurt zijn klasgenoot Douwe een facebook-virus waardoor zijn status verandert in: "Ik ben een vuile homo en daar ben ik blij mee". – Pesten of plagen?

Situatie 2: Fien stuurt een mail naar de hele klas waarin ze zegt dat Sandra grote oren heeft. Sandra zelf krijgt de mail niet. – Pesten of plagen?

Situatie 3: Jasper en Jef sturen vlak voor Oud en Nieuw een foto van verbrande vingers naar de hele klas met de boodschap: dat je maar veel vingers mag verliezen. Ze sturen het mailtje anoniem, niemand weet dat zij het mailtje sturen. Jasper en Jef noemen het 'een geintje'. "Als we straks vertellen dat wij het waren, lacht iedereen erom", zeggen ze. – Pesten of plagen?

Situatie 4: Bart (11) mailt zijn vriend Gert: "Hé gek hoofd, morgen gaan we een milkshake scoren. Als je niet meegaat, vertel ik je moeder dat je verliefd bent." – Pesten of plagen?

Zie inhoud

III. Slot

5'

De leerlingen kunnen een welomvattend besluit vormen over cyberpesten.

Schrijf nu in het kort op een papiertje op waarom cyberpesten gedaan wordt en wat we er eventueel aan kunnen doen.

9)

TIMING

**DOELSTELLINGEN
LEERINHOUDEN
ONDERWIJS- EN LEERACTIVITEITEN (STRATEGIE)
MEDIA EN WERKVORMEN
I. Inleiding**

5'

De leerlingen kunnen het thema cyberpesten bespreekbaar maken.

Agenda:

- Preventief werken rond cyberpesten: kwartetspel.

Taak tegen volgende les

- Opzoeken (kranten)artikels rond cyberpesten + tips rond veilig internetgebruik + plaatsen waar je terecht kan als je wordt gecyberpest.

II. Midden

Fase 1

10'

De leerlingen kunnen het verschil tussen plagen en pesten in schema plaatsen.

- Cyberpesten = pesten via digitale communicatiemiddelen (gsm, MSN, e-mail,...)

Lk. geeft opdracht aan de lln. om in een kring te gaan zitten. Uitleg over mijn portfolio.

PLAGEN	PESTEN
- Onschuldig	- Met voorbedachte rade
- Gelijke machtsverhouding	- Ongelijke macht
- Wisselend slachtoffer	- Hetzelfde slachtoffer
- 1 tegen 1	- Groep tegen individu
- Geplaagde blijft in groep	- Isolatie van slachtoffer
- Weinig nadelige gevolgen	- Zware gevolgen
- Vlug vergeten	- Moeilijk herstel

- Cyberpesten is een vorm van pesten. Je hebt buiten pesten ook nog plagen. Wat denken jullie dat het verschil hiertussen is?
- Wat denken jullie dat cyberpesten is?
- We gaan nu een kwartet spel spelen. Aan de hand van dat kwartet spel gaan we dan volgende les een klasgesprek houden in verband met cyberpesten.

Fase 2

30'

De leerlingen kunnen de gevolgen van cyberpesten ondervinden vanuit een kwartet spel.

Kwartet spel

lIn. zetten zich in 2 aparte kringen.

II. beginnen met kwartetspel.

⇒ 1 groepje van 4 Iln.

1 groepje van 5 Iln.

Kwartetspel

Lk. geeft Iln. de opdracht om in 2 aparte kringen te gaan zitten.

Lk. legt spel uit. (zie bijlage)

III. Slot

5'

De leerlingen kunnen zich voorbereiden op een verdieping van het onderwerp naar volgende les toe.

Iln. gaan terug in kring zitten.

Lk. leg uit wat ze volgende les gaan doen.

- Klasgesprek

Collage maken met (krantenartikels)

10)

<i>TIMING</i>	DOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN	ONDERWIJS- EN LEERACTIVITEITEN (STRATEGIE)	MEDIA EN WERKVORMEN
L. <u>Inleiding</u> 5'	De leerlingen kunnen hun meegebrachte artikels linken aan het onderwerp.	Agenda: - Preventief werken rond cyberpesten: klasgesprek + collage.	Lk. schrijft agenda in.	

TIMING	DOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN	ONDERWIJS- EN LEERACTIVITEITEN (STRATEGIE)	MEDIA EN WERKVORMEN
II. Midden Fase 1 25'	De leerlingen kunnen de regels voor een veiliger internetgebruik herkennen, alsook de gevaren van MSN, Facebook,	<p>Lln. gaan in kring zitten.</p> <p><u>Klasgesprek</u></p> <p>Lln. luisteren naar elkaar en geven zelf ook hun mening.</p> <p><u>Gevaren profielpagina</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Persoonlijke informatie/foto's kan afgehaald worden - Iemand kan zich voordoen voor jou. - Kan gehackt worden. 	<p><u>Klasgesprek</u></p> <p>Lk. voert klasgesprek met de lln. aan de hand van kwartetspel dat ze vorige les gespeeld hebben.</p> <p><u>Vragen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Serie 1 : Gevaren van MSN</u> ⇒ Heb je hier ervaring mee? ⇒ Komt dit bij jongeren die jullie kennen soms of vaak voor? - <u>Serie 2: Cyberpesten</u> ⇒ Heb je ervaring met deze vormen van cyberpesten? - <u>Serie 3: Gevolgen van Cyberpesten</u> ⇒ Vind je dit ernstig? ⇒ Had je gedacht dat er zoveel gevolgen ware of dat deze gevolgen er zouden zijn? - <u>Serie 4: Profielpagina's</u> ⇒ Wie heeft er een profielpagina? ⇒ Heeft er iemand al problemen mee gehad? ⇒ Wat zouden de gevaren kunnen zijn van een profielpagina? 	

TIMING	DOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN	ONDERWIJS- EN LEERACTIVITEITEN (STRATEGIE)	MEDIA EN WERKVORMEN
		<ul style="list-style-type: none"> - Anderen kunnen er hun gedachten over jou kwijt (goed en slecht) op het gastenboek. - Toevoegen van mensen die je niet kent. - ... 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Serie 5: Cyberpesten via Internet</u> ⇒ Kennen jullie dit? ⇒ Hebben jullie dat zelf al eens gedaan? ⇒ Is er iemand hiervan al eens slachtoffer geweest? - <u>Serie 6: Reacties op pesten via chat</u> ⇒ Hoe zouden de meeste jongen reageren? Waarom? - <u>Serie 7: Wat doet cyberpesten met je?</u> ⇒ Herkennen jullie dit bij jezelf of bij een vriend(in)? - <u>Serie 8: Iemand uit de klas/leefgroep wordt gecyberpest ...</u> ⇒ Wat zouden jullie eraan doen? ⇒ Wat zou je willen dat iemand anders doet als jij wordt gecyberpest? 	
<p>III. Slot</p> <p>20'</p>	<p>De leerlingen kunnen op een creatieve manier een collage samenstellen over cyberpesten.</p>	<p>LIn. maken in twee groepjes collage in verband met cyberpesten.</p>	<p>Lk. geeft opdracht aan leerlingen om collage te maken. Dit gebeurt in 2 groepen. Één groep van 4 leerlingen en één groep van vijf leerlingen.</p> <p>Op collage moet zeker vermeld staan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (kranten)artikels over cyberpesten. - Tips voor veilig internetgebruik. - Plaatsen waar je terecht kan als je wordt gecyberpest. <p>⇒ Bespreking</p>	

<i>TIMING</i>	DOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN	ONDERWIJS- EN LEERACTIVITEITEN (STRATEGIE)	MEDIA EN WERKVORMEN

11) Kwartetspel

<p>1.1</p> <p>Gevaren van MSN</p> <p>Gebruik van webcam : beelden kunnen makkelijk opgenomen worden</p>	<p>1.2</p> <p>Gevaren van MSN</p> <p>Vreemden in je lijst toelaten.</p>	<p>1.3</p> <p>Gevaren van MSN</p> <p>Is de persoon wel wie hij zegt dat hij is?</p>
<p>1.4</p> <p>Gevaren van MSN</p> <p>Onpersoonlijk : emoties zijn niet zichtbaar via MSN</p>	<p>2.1</p> <p>Cyberpesten =</p> <p>Via GSM : haat smsjes sturen</p>	<p>2.2</p> <p>Cyberpesten =</p> <p>Via mail : haat mail sturen</p>
<p>2.3</p> <p>Cyberpesten =</p> <p>Via MSN : uitschelden</p>	<p>2.4</p> <p>Cyberpesten =</p> <p>Via profielpagina's : foto's plaatsen</p>	<p>3.1</p> <p>Gevolgen van cyberpesten :</p> <p>Depressiviteit : ik wil niet meer leven</p>

Facebook

<p>3.2</p> <p>Gevolgen van cyberpesten :</p> <p>Laag zelfbeeld : ik ben een nietsnut</p>	<p>3.3</p> <p>Gevolgen van cyberpesten :</p> <p>Wantrouwen : ik vertrouw niemand meer</p>	<p>3.4</p> <p>Gevolgen van cyberpesten :</p> <p>Onveiligheidsgevoel : ik ben nergens meer veilig</p>
<p>4.1</p> <p>Profielpagina's</p> <p>LookNmeet</p>	<p>4.2</p> <p>Profielpagina's</p> <p>Hi5</p>	<p>4.3</p> <p>Profielpagina's</p> <p>Redbox</p>
<p>4.4</p> <p>Profielpagina's</p> 	<p>5.1</p> <p>Cyberpesten via internet</p> <p>Hacken : (account)paswoord kraken</p>	<p>5.2</p> <p>Cyberpesten via internet</p> <p>SMS-bombing : overvloedig SMS-jes sturen via website</p>

<p>5.3 Cyberpesten via internet</p> <p>Filmpjes online zetten zonder toestemming</p>	<p>5.4 Cyberpesten via internet</p> <p>Met kwade bedoelingen een virus doorsturen</p>	<p>6.1 Reacties op pesten via chat</p> <p>Niet antwoorden</p>
<p>6.2 Reacties op pesten via chat</p> <p>De chatpersoon blokkeren uit je lijst</p>	<p>6.3 Reacties op pesten via chat</p> <p>Uitloggen</p>	<p>6.4 Reacties op pesten via chat</p> <p>Terugschelden</p>
<p>7.1 Wat doet cyberpesten met je ?</p> <p>Het kan mij niets schelen</p>	<p>7.2 Wat doet cyberpesten met je ?</p> <p>Ik vond het niet leuk</p>	<p>7.3 Wat doet cyberpesten met je ?</p> <p>Ik trek het me aan</p>

<p>7.4</p> <p>Wat doet cyberpesten met je ?</p> <p>Ik kan er niet meer van slapen</p>	<p>8.1</p> <p>Iemand uit de klas wordt gecyberpest ...</p> <p>Ik doe gewoon mee.</p>	<p>8.2</p> <p>Iemand uit de klas wordt gecyberpest ...</p> <p>Ik zeg niets, zolang ze het niet bij mij doen.</p>
<p>8.3</p> <p>Iemand uit de klas wordt gecyberpest ...</p> <p>Ik vind het erg voor hem en zeg hem dit om hem te steunen</p>	<p>8.4</p> <p>Iemand uit de klas wordt gecyberpest ...</p> <p>Ik ga ermee naar een vertrouwenspersoon.</p>	

12)

13)

14)

15)

16) 8) clicksafes

17)

Child Focus
De echte chattest

1
Mijn nickname is gewoon mijn echte naam.

Tegenover mensen die ik niet ken, wil ik liefst zo anoniem mogelijk blijven. Maar pas op: ook al geef ik mijn echte naam of adres niet door, ook een nickname kan al veel verkappen. Superman10 of Megameis08 verkappen al je leeftijd of dat je een jongen of meisje bent. Wil ik wel dat vreemde mensen die dingen over mij weten?

Child Focus
De echte chattest

2
Als iemand mijn telefoonnummer of adres vraagt, geef ik dat gewoon door.

Mijn naam, foto, adres en telefoonnummer of dat van vrienden, vertel ik aan niemand. Daarom mogen ze ook niet op mijn profiel staan. Ik weet immers nooit wat andere mensen die ik niet ken met deze informatie zullen doen. Wie weet staat er plots iemand aan mijn voordeur of de schoolpoort... Ik wil ook helemaal geen enges sms-jes en telefoontjes krijgen!

AMUSEER JE EN Blijf veilig op het internet

HOU OOK HET CHATTEN VIA JE GSM VEILIG

DE KROON DIRECT MARKETING Microsoft

Design: www.kroon.be

Child Focus
De echte chattest

3
Ik ken iedereen die in mijn contactenlijst staat ook in het echte leven.

Het is beter om enkel te chatten met mensen die je ook "offline" al ontmoet hebt. Soms is iemand niet helemaal wie hij of zij zegt te zijn. Misschien is die persoon wel helemaal anders dan ik denk. Daarom accepteer ik enkel iemand waarvan ik zeker weet wie hij of zij is en of ik die kan vertrouwen.

HOU HET HOOFD KOEL BIJ HET SURFEN, BLOGGEN, DOWNLOADEN EN GAMEN: clicksafes.be!

Child Focus
De echte chattest

4
Ik zet de webcam ook aan als vreemden erom vragen.

Webcams is enkel veilig als je zeker weet wie er aan de andere kant zit. Hij of zij kan immers dingen tonen die ik liever niet wil zien of kan foto's of filmpjes van mij maken zonder dat ik het weet. Als die foto's en filmpjes op het internet terecht komen, kunnen mijn vrienden, ouders, leerkrachten en de rest van de wereld ze ook bekijken! Het is altijd leuk om degene met wie je aan het chatten bent ook te zien, maar ik doe nooit dingen voor de webcam die ik in het echt ook niet voor een groot publiek zou doen.

clicksafes.be

Tips om te leren hoe je veilig kan internetten.

Child Focus
De echte chattest

5
Ik heb net als in het echte leven altijd respect voor anderen.

Scheldwoorden, iemand uitsluiten, SCHREEUWEN of pesten kunnen niet op de chat, vind ik. Ik vind het ook niet leuk als anderen mij zo behandelen!

Child Focus
De echte chattest

6
Als er op de chat iets gebeurt wat ik niet leuk vind, vertel ik het aan mijn ouders of een andere volwassene die ik vertrouw.

Soms zeggen mensen op de chat wel eens dingen waar je van schrik of sluren ze foto's of filmpjes door die je eigenlijk liever niet wil zien. Het is nooit een goed idee om alleen te blijven zitten met die rare gevoelens: ik vertel het aan een volwassene die ik vertrouw, zodat die mij kan helpen. Mijn chatprogramma is zodanig ingesteld dat mijn chatgesprekken bijgehouden worden en ik heb ook geleerd om op de knop PrintScreen te drukken. Zo is er bewijsmateriaal om naar de politie te stappen, mocht dit echt nodig zijn.

Child Focus
De echte chattest

7
Ik geloof altijd alles wat iemand mij op de chat vertelt.

Op de chat kan je gewoon typen wat je wilt en niemand kan je controleren. Mensen durven daardoor soms te liegen over wie ze zijn, hoe ze eruit zien of wat ze allemaal meemaakt hebben. Maar ik laat mij niet vangen. Ik hou altijd in mijn achterhoofd dat iedereen gewoon kan schrijven wat hij of zij wil, of dit nu waar is of niet.

Child Focus
De echte chattest

8
Als ik wil afspreken of bellen met iemand die ik op de chat ontmoet heb, praat ik er eerst over met mijn ouders.

Ik zorg ervoor dat mijn ouders weten waar ik ben. Ik spreek niet af in het geheim, want dan weet niemand mij te vinden mocht er een probleem zijn. Ik spreek ook af op een openbare plaats waar nog andere mensen zijn. Zo kom ik makkelijk weg mocht mijn 'date' toch niet zijn wat ik ervan verwacht had.

VEILIG CHATTEN
clicksafes.be

GEBEUREN ER SCHOKKENDE OF STORENDE DINGEN TIJDENS HET SURFEN OF HET CHATTEN?
STUUR EEN MAILTJE NAAR
clicksafes@childfocus.org

18)

19)

20) Bibliografie

- Boeken en verslagen
-
- Baeten, M. , van Hest, J., (2002), Kinderen en... ingrijpende situaties. AA Hilversum: Uitgeverij Kwintessens.
-
- Deboutte, G. (1995), Pesten, Gedaan ermee!, Hoe omgaan met pesterijen? Tips voor ouders, leerkrachten en begeleiding. Brussel: BDJ - Jeugd & Vrede.
-
- Delver, B., Hop, L.(2007), Pesten is laf, Cyberpesten is laffer. Haarlem: Vives Media B.V..
-
- Kenter, B., (2000), Ik ga weer graag naar school, Pestgedrag de kop indrukken. Amersfoort: CPS.
- Vandebosch, H. , Van Cleemput, K., Mortelmans, D., Walrave, M., (2006), Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen, studie in opdracht van het viWTA, Brussel.
- Vandebosch H. & Van Cleemput K. 2006) Samenvatting: Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen. viWTA, Brussel.
- van der Meer, B. (1993), Kinderen en pesten, Wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen. Utrecht/Antwerpen: Kosmos-Z&K, 2de druk.
- Wijngaards, G. , Fransen, J., Swager, P.(2006), Jongeren en hun digitale wereld, wat leraren en ouders eigenlijk moeten weten. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV, ^{1ste} druk.
-
- Internet
-
- Child Focus. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW].<http://www.clicksafe.be/jongeren>.
- De Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Schöller, C. & Vleugels, C. (2008) [WWW]. http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/synTA08_nl.pdf
- Gezinsbond i.s.m. Child Focus, 'tips cyberpesten' in informatieve site rond een veilig internet gebruik [WWW]. <http://www.veiligonline.be/tipscyberpesten>.
- Gielen G. 'Informatieve website over cyberpesten' [WWW]. GIELEN G.: <http://www.cyberpesten.be>.
- Hazelden Foundation, 'What is bullying' in informatieve website rond (cyber)pesten [WWW]. Olweus, D.: <http://www.olweus.org/public/bullying.page> .
-

- Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming, ' Scholen krijgen tips om cyberpesten te voorkomen.
<http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/archief/2007/2007p/1008-veilig-ICT.htm>.
- Kreakatou, 'Welbevinden op school' [WWW] <http://www.kreakatau.be/wos.html>
- Mediawiki, Pesten (gedrag) in informatieve site. <http://nl.wikipedia.org/wiki/Pesten>.
- Michel, 'cyberpesten' in online Klasse [WWW].
<http://www.klasse.be/leraren/eerstelijin.php?id=7415>
- Stichting Nationaal Centrum voor Wetenschap en Technologie, 1999-2010. 'Informatieve website' [WWW]. NCWT: <http://www.kennislink.nl>.
- Van Dale Uitgevers (Utrecht/Antwerpen), online woordenboek [WWW].
<http://www.vandale.be/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=pesten>
-
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 'Pesten' in online artikels van Klasse.
<http://www.klasse.be/leraren/archief>
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, redactie Klasse. [WWW].
<http://www.klasse.be/leraren/eerstelijin>.
- Vereniging voor Openbaar Onderwijs. Safer use of Services on the Internet, 'digitaal pesten' in informatieve site [WWW].
http://www.besafeonline.org/dutch/digitaal_pesten.htm.
- WiredKids, Inc., 'prevention' in informatieve site rond het stoppen van cyberpesten [WWW]. <http://www.stopcyberbullying.org/>.
- YouTube, LLC, 'website met filmpjes' [WWW]. www.youtube.com.
-
-
- Magazines en artikels
 -
 - Van Heusden, K., Gazet van Antwerpen, 14/10/2009. P. 20.
- X, 'De eerste lijn, pesten', Klasse voor Leraren, 2008, afl. 189, bijlage p. 3
-